

CURS INTREG
DE
POESIE GENERALE

DE
I. HELIADE RADULESCU

VOLUMUL II.

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA LUCRĂTORILOR ASSOCIATI
12. PASSAGIUL ROMÂN 12.
1870.

DESPRE EPOPEA

DESPRE EPOPEA

I.

S'a scris neîncetat, quel puçin dela Aristotele pînă astăzi, de toți maestri atât în prosă quât și în versuri despre epopeă, dându-i definitiunea, aratându-i regulele, tjindu-se quare mai mult quare mai puçin unii după alții qua să perpetue, că nisce legi nemutabili, nisce convențiuni arbitrarie și proprie de a încatenă mintea umană și d'a o facce a nu mai producee de quât nisce palide imitațjuni.

Noi nu vommu vorbî de aquellea que se află în tôte cursurile de litteratură.

Limbele Europei mai mult sau mai puçin sunt de ajuns de răspândite în coprinsurile României; quine va doră și cită assemenea regule în aquelle limbe.

Noi luăm înainte și cercetăm quâte în questiunea epopeei pot să fiă că nisce legi nemutabili dictate de rațiunea generale a ómenilor din tôte locurile și din toți timpii.

Incepem dar, că tot d'auna, dela cercetarea numelor que ne induce de multe ori la cercetarea objectelor și la cunoștința naturei lor. Sciind que va să dică *epopeă*, vomu află și definițiunea ei, și aqueasta ne va servî că punct de plecare sau că princip dela quare nu ne vomu depărtă în aqueastă încercare.

Epopeă sau poesie epică în originea sa va să dică poesie narrativă.

Epos în limba hellenică, însemnă *dis* sau *dicere*, spunere.

Fiă-quare expresiō sau fiă-quare phrase que coprinde o cugențare împlinită s'a *dis epos* ⁽¹⁾

In poesie, fiă-quăria linie măsurate sau cadențate, pentru quō se cântă, quei moderni i au *dis* vers. Quei vechi din quea mai 'naltă antichitate, iau *dis epos*, sau expresiō.

Prin urmare, iar o mai repetim, epopeă va să dică faccere de narrațiuni sau de istorii, după cum dicu Români, și poesie epică, poesie narrativă. Quât nu vomu perde din vedere aqueastă simplă, primitivă și naturală definițiune, tot d'a una vomu fi și în stare de a judecă despre quei que au scris și au dat regule despre epopeă daqua au fost în Adevăr sau nu.

Aquest princip pare quō l'au uitat sau quō n'au vrut să l recunoscă toți maestri în litteratură, și au dat nisce regule la quare credem quō nici quō au cugetat părintii și maestri mari ai epopeelor.

Vedem în antichitate nisce civilizațiuni, cu mult mai antice de quât civilizațiunea hellenică. De vomu lăsă Indiele, China și Babylonia, vedem în Egypt semnele unei îndelungate și mari

¹⁾ Din ἔπος suprimând vocalea ε și remăind πω, pote derivă *po-nere* sponere.

civilisațiuni : edificiurile și monumentele aquestui coprins înveredă cunoșințe de mathematică, de astronomie, de mecanică, de legile dynamicei, de măestrie, de arte, de științe, și eu tōte aquestea, nici urme nu se vădu în aquei timpii 'naintați de queea que numim astădi alphabet.

Prin que își exprimă ómenii aqueia cugetare, rațiunea la posteritate

Pare quădă aquei ómeni primitivi, că mai vecini cu creațiunea, avea gesturile mai assemenate cu ale Creatorului; Dumneagă își exprimă cugetarea prin fapte, face și nimeni nu i-aude vocea.

Natura, creația este o carte infinită plină de mystere, que abia se descifră și se descoperă neîncetat cu secolii în nemărginit.

Natura fu primul și marele instructor al ómenilor primitivi que edificădă aquelle monumente titaniene pline de mystere, de embleme și pe quari le lăssară că nisce cărți la posteritate.

Fiă-quare pyramidă, după locul unde se ardică, după situațiunea în quare eră pusă, după relațiunea în quare eră una către alta, după emblemele que eră pe densa, eră quătă o carte que putea spunea posterității atâtea și atâtea evenimente și fapte, și tōte împreună compunea cartea cărților que coprindea historia de sute și mii de seculi.

Turnurile Babyloriei eră nisce monumente sau nisce cărți symbolice, emblematică că și pyramidele Egyptului.

Pe quând se făcea sau se edifică turnuri și edificiuri titaniene, faptele ómenilor, spre commemorațiunea operelor lor, se dicea *pyrgopea πυργοποια*. — După faptă și numele.

După characterul și gustul popoșilor, după credințele și dătinele lor, după divinitățile lor se cunoștea sau se destingea și stylul architecturei lor, și symbolurile sau emblemele lor ; quei

le egyptene se distingea de quelle babyloniene , unele pe altele nu se copiă.

Mai târziu cugetarea umană începù a se exprimà prin semne, embleme ideographice, pînă quând mai în urmă se inventò după facilitatea limbei egyptene, alphabetul hieroglyphicu, reprezentat prin animale și alte obiecte, spre înțellesul vulgului.

Din hieroglyphele abreviate și din resturile ideographiei rezultò alphabetul cu quare se servescu de patru mii de anni poporele globului.

Astădi cugetarea, rațiunea se exprimă către quei que nu sunt de façă prin alphabet ; astădi cuvîntul în genere se scrie prin alphabet; privilegiul hierophanțiilor fu surpat, comunicația între ómeni deveni mai facile, generațiunile își putură legă generațiunilor fiitoré cu precisiune și abondanță tesaurile intellec-tuali și morali.

Dela aflarea alphabetului cătò a încetă pyrgopëa, și prin cuvîntul scris începù epopëa.

Prin cuvîntul scris, muta și mysteriosa sphynge que stă la porțile edificiurilor, la basile pyramidelor cătò a plesnì înaintea deslegării enygmei ; Omului i se deslegò limba.

Prin cuvîntul scris, rația umană și divină începù a trecce, din locu în locu și din secul în secul, prin mii de gure.

II.

Dela inventiunea alphabetului. ori-quine s'a pus a narrà și a lăsà posterității tradițiunile, faptele unor popoli, credințele lor, datinele lor, aspirațiunile și agitațiunile lor spre un scopu óre-quare, au făcut, și fără a sci pote que nume să dea operei lor, au făcut o epopeă și de aquì începe Historia.

De unde pînă aqùi eră dat numai potentîilor, deilor Babyloniei, pharaonilor și hierophanților Egyptului qua prin sudorile de sânge alle popolilor să accopere prin pyrgopee historia și s'o deschifre numai ei, venî la putința fiă-quâruia om din popol a luă stylul sau péna în mâna, și prin epopeă să descifre emblemele și prin alegorie să scótă din fabulă un adevăr qua să ajungă mai târziu la historie — Historia primitivă a tutulor popoilor se formă din epopee, din mythistorie.

De s'a narrat cosmogonie că de primii poeti, de s'a scris despre creațione, de crescerea și immultirea ómenilor, de catastrofele pămîntului, fiă sub forma fabulei, fiă sub forma mythistoriei ; de a scris Moyse sau alții dela creațione pînă la deluviu, de aquì pînă la confusionea dela Babel, despre Abraham și posteritatea lui, pînă la eșirea din Egyptu a descendenților aquestoru, și instituirea lor într'o singură națiune *Israel*, nu sunt de quât nisce epopee.

Biblia se poate dicee epopeea epopeelor , pre cum este cartea cărților.

Quâți au adunat cănturile primilor aedi și rapsodi ai Greciei, de au fost un singur Homeru, sau mai mulți que au narrat, n'au făcut de quât epopee, adică naratiuni expunerî de cuvinte.

Tot assemenea, de s'a narrat călătoriele, aventurele lui Ulysse, Odyseea nu fu mai puçin o poemă epică că și Iliada, și tot assemenea, cu mult mai târziu, de s'a narrat mai în aquella și mod luânduse după Heliodoru , de Fenelon aventurele lui Telemachu. filiului lui Ulysse , opera aqueasta , de și în prosă , după principale que am pus, este tot o epopee ; cu diferență ânsă quă în Fenelon arta se vede mai perfectionată și cunoșințele umane se văd mult mai naintate.

O epopeă că Odysseea se vede și Eneida lui Virgiliu.

Lucan, după alte împregiurări și după doctrinele sale republicane cântă, în versuri heroice, lupta între duă partite que au sfâșiat Roma, lupta între tendințele către imperialismu din partea lui Cesar, și între devotamentul și sacrificiurile lui Pompeiu, Caton și Brutus spre a mânătu libertatea Patriei; făcând și el o epopeă, și după lupta que s'a dat la Pharsala între Cesar și Pompeiu îi dette numele de *Pharsală*.

Din cânturile bardilor gallici esu atâtea epopee or poeme heroice atribuite unui singur poet Ossian, că rapsodiele Iliadei, din poemele lui Ossian ese historia primitivă a regilor Caledonei, Scoției și Irlandiei,

Perind credințele paganismului, și întindânduse christianismul, Dante spre a descrie quelle din timpii săi, spre a satyrisă quelle din aqua epochă, și a moralisă societatea, își face *Divina comedie*, și creând și descriind Infernul, Purgatoriul și Paradisul, după credințele creștine, face, fără a sci pote, o altă epopă într'un genere cu totul distins de al Iliadei, Odyssei, Eneidei și Pharsalei. — Alți timpi, alte credințe, alte impulziuni, alte aventuri alle sufletului.

Intr'un genere cu totul original, Ariosto vine a cântă cavalerii și damele mediului evu, luptele și întreprinderile cavallerilor erranți într'un ton serios și plăcut tot de o dată, unind grățiosul cu terribilul, sublimul cu familiarul. Epopă sa, heroico-comică, Orlando Furioso, în generele său fu neimitabile.

Admirând pericolele que a putut întâmpină compatriotul său Vasco de Gama, curagiul de a le învinge pînă să descopere și drumul pe mare la Indii, geniul acestui Capitan

și bravura soților săi în aceasta expedițiune, Camoens, împins de marele său sufflet spre a consacra memoriei aquestei mari fapte, se pune și descrie în cânturi această expedițiune și dotând limba patriei sale, că un alt Homer, cu *Lusiada*, epopeă que face gloria Portugaliei.

Mai într' aceeași epochă cu a lui Camoens Torquato Tasso învănuște limba italiană cu epopea quea mai serioșă a literaturii moderne, epopeă în adevăr classică în quare, în locul heroilor antici vin cavallerii moderni. *Gerusalemme liberata* pe quânt se assémăna cu Iliada cu atâtă interesa mai mult și rămâne că un model de epopeă a poesiei moderne.

După un secol apprope în mijlocul evenimentelor que sub Cronwel sbucină din temelie Englterra, appare Milton și cu dênsul o nouă epopeă, *Paradisul perdut*, de un genere cu totul nuou. — Ne vommu întinde mai mult arătând causele și natura aquestei epopee, și acolo vommu vorbi mai pe largu și despre Milton și despre Paradisul perdut.

Punem aici în rîndul epopeelor, și Henriada lui Voltaire și la locul său vommu vorbi mai pe largu.

Pe quând atheismul era la modă în França și trecea și în alte țerre, în Germania Clopstock întreprinde, elaboră și publică epopă sa intitulată Messiada, în quare este cântat Mântitorul lumii, și spune miracolele Christianismul, în admirarea Germaniei întrege, și în uelul vociferățiunilor și argumentațiunilor scholastice alle theologilor indoctrinați de theocapili.

Aquestea sunt epopeele quelle mai renumite de generele serios, tractate în versuri.

Plecând ansă dela definițiunea dată quo poema epică este o po-

Queea que în litteratura catholicismului era legendele sau viețele săștilor, ha giografiele, aqueea în litteratura profană era romanurile. Aquestea la ori-que popol, că și în antichitate își au sorgintea în legendele populare, și pînă astă-dî omeni instruiți, de geniu, și de philocalie, de artă cu un cuvînt, le-a addus la atâtă perfecțiune.

De aqû litteraturele moderne avură epopee în prosă, că Telemachu al lui Fenelon, Don Chiciotte al lui Cervantes, operele de assemenea genere alle lui Walterscott, și altor autori germani și francesi sunt de generele acesta mythistoricu, que reu se dicu romanuri, daqua nu mai sunt scrise în limba necultă romană, și mai vîrtoș daqua sunt scrise în limbele germană și englesă.

In rîndul epopeelor în prosă întră dar tóte disele romanuri moderne, dela aventurile bărbaților historici pînă la personaje fictive, dela viața omenilor celebri pînă la viața proletarului; dela Ulisse și Telemachu, pînă la Rodin și Dagober, pînă la mysterele Parisului și pînă la *Miserabili*.

IV

Poetii antici, quât și quei moderni, au fost cu atâtă mai sublimi și mai perfecti, cu quât au presentat natura în fictiunile și creațiunile lor.

Frumusețea naturei stă în variațiunile sale nemărginite și în harmonia que rezultă din aqueste tonuri diverse de forme și de culori, iar nu în monotonie. Sus avem etherul cerului cu astrele și stellele lui, cu tóte phenomenele de pe dênsul ; jos avem din preună cu grandiosul munților și horibilulul abyssurilor, d'allăturea cu selbele fioroșe și câmpiele ridenti, d'allăturea rîurilor

și lacurilor limpede, și paludele pestiferenți; de o dată cu naltul stă și profundul.

Homeru, lîngă divitașile sublime, omnipotenți, grăiose, pune în Olympu, și pe monstruosul Vulcan, că și pe hidosul Momu; lîngă maiestosul Agamemnon, bravul Achille, teribilul Ajace, mintosul Nestor și sapientul Ulysse, pune și pe disformul și ridicoul Thersite.

Că un contrast la splendorea Olÿmpului oppune întunericul Erebului; La Grațiele din Olympu, oppune Furiele în iadu; la Nymphe, Naiade, Dryade, oppune Gorgone, Meduse, Parce sau Ursitore.

Pretutindeni sublimul are de contrast grotescul; seriosul are burlescul, pretutindeni luminele, qua să resalte, au necesitate de umbre.

In viața umană, pe quând avuții se bucură în desfătări, splendor și glorie, proletarii gemu în obscuritate de sufferințe și forțe a-desea în horrórea vițurilor. Poetul cătă să fiă un pictor fedel al realității. Altele se petrecu în palate, și altele în colibe și pe strade; unele în tindele ducilor de ostiri, și altele în viața soldatescă. Tôte își au tonul lor, culorile lor, limbagiul lor, stylul lor, și fiă-quare este pitorescu, poeticu, quand arta le pune natural la locul lor.

A descrie lumea astfel cum este, și a tinde către un ideal prin creațiuni, am ăsă aria quă constituie pe adeveratul poet.

In tôte capetele d'operă amendoă contrastele se vedu în aiasi opera; în Iliada lui Homeru d'allaturea cu sublimul se vede și grotescul. Aquellași autor iară vedem quă reparte

seriosul în Iliada și Odysseea și burlescul în Batrachomoiomachia (lupta Bróscelor cu Sórecii.)

Mai târziu poetii dramatici separară burlescul din sublim seriosul din ridicol, tragicul din comicu, Comicul și ridicoulul î detteră Comediei; seriosul patheticul, maiestosul î destinar o pentru Tragedie.

Comediă luă missiunea de a da răilor și rîsului tot que este reprobabil și ridicol, iar Tragedia de a inspiră admiratiunea entuziasmul pentru tot que este mare în om. Precum comicul provoă risul general, assemenea tragicul ne face a versă lacrême de durere la suferințele Virtutii persecutate, lacrême de bucurie la triumfele ei.

Quând în culmea civilizațiunii Greciei antice eșiră Platonii și Aristotelii, litteratura ei n'avea alte modele pentru alte poesie de quât epopeele homerice, Iliada și Odysseea, tragediile lui Eschylu, Sophoclu și Euripide, și comediele lui Aristophane.

In tôte aqueste opere se vede în adevăr geniu mare și talente, naturali, în quât ânsă pentru artă, se cunoște quă este o emanatior a rațiunii îmsoçite de o mare dose de philocalie.

Quăci Rapsodii archaică, Homeru, și quei după dênsii poeti nu au aflat dela quei dinaintea lor que-va regule de poesie și nici n'au cugetat să dea ei nisce legi despre epopeă și dramă au elaborat și au cântat după cum s'an inspirat înaintea objec- tului que tractau, conduși de rațiune, de gustul natural, de simțirea verului și frumosului, și fiă-quare operă, deveni un typu, un model la posteritate, nu pentru quă autorii lor s'au luat după ore quare regule, ci pentru quă mai ântâi de tôte au avut în sine puterea creatore unită de cunoșință naturei, și pentru quă arta o avea în inima lor.

Pe lângă aquestea, n'a fost de ajuns să fiă ei astfel și să producă aqueste opere; Homeru, Eschylu și quei lalți ar fi fost necunoscuți și lui Aristotele și noă, daqua n'ar fi fost înnăscută în omu adorația bunului, frumosului și sublimului.

V.

Aristotele dărō, fărō a puté desciffrà faptele de ărtă și de poesie alle națiunilor mai vechi că alle Indielor, Chinei, Babylo-niei și Egyptului, exprimate prin ideographie, hierogliphe, prin semne emblematicice și ênsuși prin architectură ; fărō a cunósce litteratura hebraică , sau epopēa quea mare a creațiunii, coprin-să în Pentateucu; având îo ainte numai pe poetii națiunii selle, din studiul exclusiv numai al aquestora, trasse nisce regule nu în genere alle artei poetice, ci în special alle poesiei hellenice.

Qua să arate que este epopēa , n'avea în ainte de quât modul cum s'a fost elaborat Iliada și Odysseea, și tot assemenea urmò și cu al'le dramei sau tragediei și comediei cum și alle altor generi de poesie. Quea que nu se află în poeții Greciei antice eră necunoscut pentru Aristotele.

Intre Romani vine Virgiliu, și după modul Odysseei își face Eneida, descriind călătoriele și aventurile lui Eneea , puind aquelleași divinități și credințe pe scenă.

Horațiu, qua să scrie despre arta poetică, copiadă în versuri latine pe Aristotele: Mai târđiu în timpii moderni Boileau, nu face mai mult de quât, în versuri franceze și adesea provocă-tore de critică, vine a copiá pe Aristotele și pe Horațiu.

Arta dela Aristotele n'a mai înaintat nici după Horațiu nici după Boileau, ci cu quât s'au învechit regulele aquestora, eu a-

le lor, nici credințele lor, nici a copiă sau paraphrasă operele lor de artă sau a se ținé de schóla instructorilor lor.

Orpheu, ȣeilor săi le dette nume hellenice, și resturnând systema autorității vermulóse, dette victoria Revoluțunii-Jupiter, iar nu dehulatului Saturnu. In Grecia nu învinge Divinitatea Osiris, străbunul pharaonilor, ci titanul Jupiter; în Grecia se pune Revoluția în cer, spre a distrugе disul drept diuin de pe p ment.

Homer își cântă heroii săi naționali și face a interveni÷ divinitățile patriei selle dup  doctrinele și credințele lui Orpheu. In Iliada nu se vedu nici datine, nici costume, nici gesturi egyp-tene, ci t te hellenice, din aquei timpi.

Arhitectii, sculptorii, pictorii que se instrui  în p rtile ci-vilisa iunii antice, nu se pusser  a copi  edificiurile Asiei și Egyptului, ci cr ear  un styl na ional.

Architectura, Sculptura, Musica, Poesia se cultivar  și pro-gressar  hellenicu, și detter  modele originali și neimitabili, typuri hellenice.

Eatt  în que st  classicitatea în Grecia; în modele originali, na ionali, iar nu în copie, în imita iuni și paraphrasi.

Grecii nu detter  nici un nume sch lei lor; se ocup  numai în studiul frumosului în aflarea legilor harmoniei, și întru a produce bunul, frumosul și sublimul, illustr nd historia patriei.

VII.

Romanii c  stirpe doric , amestecat  cu colonie phrygiane, c  locuitori ai Italiei, din quare o parte considerabil  se nu-mi  Grecia mare, Romanii se instruir  dela Greci și pentru af-

finitatea datinelor și credințelor, le fură continuatorii, și cu tōte quă admiră pe heroii Greciei și âncă și mai mult pe poetii și sapientii, Virgiliu ânsă nu se pusse a cântă pe Heraclidi și Atridi etc, nici datinele și costumele Greciei, ci pe strabunul și pater Enea. Nici un sapient nici un historicu roman nu se ocupă de historia Greciei, ci de a Romei proprie și daqua reușitoră a dă opere de artă, și a ajunge la perfețiunea possibilă în quāt pentru queea que este relativ la limbă, la styl, la harmonie, la regulele frumosului, fără a'și numi schola lor clasică, nu 'i a împedicat nimic spre aqueasta numele heroilor și heroinelor lor de Enei, Romuli, Pompilii, Bruti, Scipioni, Lucrezie, Virginie qua să se ții de Thesei, Agamemnoni, Oresti, Electre, Iphigenie etc.

De vommu trece la Galli, la Gothi și alte găinti alle nordului, que în starea lor primitivă n'avea nici o sciință de litteratură grécă și romană, vedem pe Bardii și Sealdii lor cântându'și pe heroii lor proprii, luptele și faptele după credințele și datinele lor proprie, și aquei Bardi, fară a imita nici Homerii nici Virgilii, și fară a avea nici o jdee de regulele lui Aristotele și Horatiu, sunt assemenea de sublimi că și poetii Greciei, pe quāt sunt și de originali.

Quând în tōtă Europa cu întinderea Christianismului cădū și dispără paganismul, în Italia, de și se schimbară credințele, remasseră ânsă datinele, costumele și limba, tōte romane. Dante nu putu și nici nu se cuvenia să facă queea que făcusese Homeru. In Dante linia de demarcuțiu între Romanii chrestini și între Romanii pagâni nu e aşa de însemnată ca în operele de artă alle Grecilor que se disting cu totul de alle Egyptenilor. In Dante, că în toți artistii Italiei se vede o continuațiu,

Limba latină se continua în Italia după cum s'a continuat și limba hellenică între Grecii moderni atât prin Ecclesie cât și prin schole, și toți errudiții și poetii scriau și versificau încă în latinescă.

Dante vorbesce de Virgiliu și îl ia de conducător în regiunile infernului că pe un poet și maestru al patriei săle. Clasicitatea latină era din drept educătorea limbii italiene, Italienii moșteniște iar nu copia; bărbații quei mari ai Romei era străbuni Italianilor, cum și heroii lui Homer și bărbați celebri mai din urmă ai Greciei era străbuni ai Grecilor moderni.

In Dante pe lângă crearea sau descrierea unui purgatoriu catholien se vede conservat iadul păganismului grecu și roman.

Italienii avea tot dreptul și tot cuvântul de a se ține de schola latinității clasice precum și Grecii moderni de a se ține de schola și de limba lor hellenică; și cu toate aquestea, atât Dante cât și Ariosto și Tasso nu remassero exclusiv nu mai în alle antichității lor naționali; nimeni nu și disses quo poesia epică nu poate a se occupa de cât de bărbați, de dei, de credințe și datine alle păganismului grecu și roman; din contra în locul Chryseidelor, Bryseidelor, Casandrelor, Polixenelor, Electrelor, Iphigenielor, astăzi personage și nume nationali tot atât de nobili și sonore demne de a fi cântate, Lucia, Beatrice, Eleonora, Laura, Francesca, Angelica, Erminia, Glorinda nu fură mai puțin poetice.

Satan, pe lângă teribil, unescu și grotescul que lui Pluton nu s'a fost dat de quei păgâni, Armida și Ismena nu sunt mai puțin epici de cât Cassandra și Calcha.

Daqua mai târziu Alfieri, que se poate dice quel mai clasicu din poetii dramatiici italieni, pune pe scenă pe Oreste, pe

Brutu și alte personage grece și romane, pote quo este cu mult mai clasice prin Saul și Don Carol.

VIII.

Gallii, Gothii, Normandii Saxoni, și alte gînti alle Nordului devenind chrestini, mai conservară firesc din datinele și credințele păgânismului lor propriu, și limbele lor se cultivără spontaneu că și hellenica în timpul său, după geniul său propriu și distins.

Litteratura, poesia gîntilor teutonice sau gothice, de și educate între erudiții lor, că chrestinați, de scrisele latinității clasice și ecclesiastice, se desvoltară ânsă în parte după natura lor proprie.

Scaldii primitivi, poetii gîntilor germane își cântară heroii, narrără evenimentele după datinele, credințele și gustul popoșilor din quare făcea parte; avură instinctul și bunul simțu natural que avusse sacerdote și Hellenii: precum adică aquestia nu luasseră drept typi personagele din Asia și Egypt, nici drept modele operele Babyloniene și Egyptene, ci se ocupară de quelle naționali, assemenea și ei urmară naturalemente a se desvolă întru alle lor proprie.

Poetilor nordului Europei nu li se părură nici barbare nici ostrogothe numele heroilor naționali: Fingal, Swaran, Cuchulin, Cairbar, Ossian, Oscar, Malvina, Moina, Gelhosa, Agandeca... Hamlet, Macbeth, Richard, Conrad, Alfred etc; nu se părură la gustul lor nepervertit nici mai puțin sonore, nici mai puțin nobili de quâț Theseii, Heraclidii, și Atridii Greciei,

Gothii urmară și se desvoltară atât în poesie cât și în arhitectură și musică, cum și în toate artele pe o cale a lor particulară, și pe atât de veră pe cât a fost și de naturale la originea, doctrinele, credințele, costumele, gesturile lor și la evenimentele prin care au trecut.

Pe când se desvoltă Gothii și își crează o literatură, o poesie a lor națională, ei nără fi sciut a respunde, de iar fi întrebat quine va: de ce școlă este poesia lor? clasică sau romantică? Poesia lor fu gothică, după cum le fu și arhitectura gothică. După care regule au fost urmat ei? după ale lui Aristotele, sau după ale lui Horatiu care era tot aquellea? Ei în genere nu cunoscă nici pe unele nici pe altele, instructorul maestru lor era, că la toți popolii primitivi, Natura, care a instruit și desvoltat și pe Achei și pe Danai.

De au cântat bine sau frumos, au cântat cum cântă și Privighetorea, care nu scie după care scholă cântă, nici quod omnem iū dicu *Philomelā*.

De venirea iată în Europa meridională numai cu dreptul, fără a cunoaște datoria, cu instinctul numai de a lăua, fără să scie și a da, cu simțimentul de libertate numai individuală, venirea că ori-care sălbaticu potenț que îți dice; nu pune mâna pe mine quod dău.

De au fost egoiști că ferele, fioroși și altieri că munții, rec că și climele nordului de unde descindea, răpedi și turburi că torrentele, sombri că pădurele, fantasci că speluncile, sci și ei atâta pe cât sciu ferele, munții, selbele, torrentele, speluncele de efectul que producă omenilor.

Au fost gothici în poesie și în toate artele pentru quod au fost Gothi, și n'au vrut și nici n'au putut să fiă nici Helleni nici

Romani, după cum și aquestia nu s-au încercat a se facce nici Babylonieni nici Egypeni.

IX.

După que trecurom epochele heroilor, cavallerilor san ritterilor, cantate, narrate de atâția bardi, scaldi, și romançieri, săcsem despre poetii dramatičici, ne fiind locul aquă, lăssăm pe romancieri de tōte speciele și venim la Milton, și mai în urmă la Clopstock și ensuși pînă la Byron.

Aquestia din urmă și au avut o educație mai mult și mai puțin latină și hellenică, au cunoscut cu admirație frumusețele Iliadei, Odyseei, Eneidei și ensuși alle pharsalei și Divinei comedie, cu tōte aquestea nici unul n'a voit, în epopēa sa să urmeze servil sau după typicu reguleler lui Aristotele și Horațiu. Quocă națiunile și evenimentele, de și se succedu după nisice legi generale și eterne, nu vin ânsă una după alta că edițiunile stereotypice, și pentru quō nici datinele, credințele sunt tot aquellea, nici viețele individelor și popolilor sunt identice, fia-quare individ își are biographia sa, fiă-quare popol historia sa și apoi unde ar' mai fi progresul daqua artele ar' remână în starea lor primitivă? unde ne ammu astă, sau unde ammu ajunge când ori-que progres în Pictură și în Musică s'ar consideră că o eresie, că o schismă înaintea artistilor de o scholă mai vechie sau de un gustu al unei altei națiuni? Que este grecu nu poate fi roman, și que este roman și grecu nu poate fi și gothicu.

Milton appare pe scenă în mijlocul evenimentelor que sub Cronwel sbucină din temelie Englterra întrégă ; chrestin în tóte, nu putea luà parte de quât pentru justiție, pentru causa Libertății și a Republicei.

Că om ânsă în adevăr liber, se convinse quă Republica nu poate să existe fară un cap suprem, principiu al Libertății, cu o justiție egale pentru toți, și că un pater cu aqueeași misericordie pentru toți, și astfel să pótă perpetuă ordinea, însuflând respectul către autoritatea legitimă și charitatea mutuală quare pe callea progresului duce la adevărata fericire, stabilând un Stat model.

Qua să nu degeneră aqua republică în despotismu sau monarchicu din partea unui usurpator, sau anarchicu din partea multitudinilor innorante, aquel cap suprem și perfect întru tóte nu poate fi de quât unul singur Dumneșeu în Cer, aquel *Domnu Dumneșeu* quare *te-a exdus din casa servității*. Numai astfel jos pre pămënt toți ómeni au dreptul și datoria de a fi cetățeni liberi și frați, luându și fiă-quare după faptele sale.

Totă epocha lui Milton și tóte ideele reformelor religiose și politice gravita în jurul aquestui ideal, al unui Stat liber, al quăruia suveran să fiă unul singur și nevăđut. « Să n'ai alti dei afară de mine. » — Deu sau Dumneșeu în quea mai naltă antichitate babyloniană și egypteană însemnă despot, tyran.

Vorbele de ordine, epigraphele, inscripțiunile, cu un cuvînt limbajul întregu al liberalilor de atunci era plin de nume, de figure și de parabole biblice. Idealul perfectiunii națiunii englese se numia *Israel*, reacționarilor li se da nume de *philiști*. Londra se dicea nuoa *Ierusalém*; nomenclatura vocabo-

larului liberalilor era, că și a franc-maçonilor, că și a primilor chrestini, cu totul biblică.

Quând ânsă din innoranță, din cupiditate și din passiuni órbe partiturile ajunseră la exces și la exclusivismu atroce, quând Soțietatea ajunse a fi un chaos horibil de anarchie, quând Innoranța se sculă assupra Sapientei, Lenea în contra Travalliului. Nullitatea în contra Geniului, Talentului și Capacitații, Vițul în contra Virtuții, cu un cuvînt Intunecul în contra Luminei, paralogismul în contra Rațiunii . . . attunci adevărății partisani ai Republicei se spăimîntară la vederea spectacolului que offeriră filii Păcatului și ai Peirei, venind a parodiă quelle mai salutarie și divine principe; attunci poetului, prophetului aquellei epoche nu i venă în minte de quât neascultarea Omului, gustarea mai nainte de timp din fructul arburelui Sciinței paradisul percut prin intriga și amăgirea Spiritului pervers Soțietatea nu mai părăsuffletului spăimîntat al lui Milton de quât rebellia Răului în contra Binelui. Orgoliul nedemnă a intrigantilor egoisti que specula cu aspiraționile legitime ale popoului, nerușinare sau cynismul quel mai sfruntat de a parodiă și profană quelle mai sacre principe și speranțe, și addusseră a minte pe Satan cu toti angelii lui que se revoltă în contra celului și vină amăgi și perverti umanitatea; și addusseră a minte cauza căderii Omului, *Paradisul percut*.

Eată împregiurări, întrige, peripetii cu totul altele de quelle que făcăruă pe Homer a și facce Iliada și Odysseea, pe Virgiu a produce Eneida, pe Dante a trecce vaticinând în alte regiuni prin Divina sa Comedie.

Quine a fost martur ocular, sau că spectator sau că actor în assemenea guerre civili sau a citit cu luare a minte descrip-

țiunea unor assemenea scene horibili provocate de intriganții quei mai infami, pôte devină sorgințea de unde Milton își trasse și stylul și limbagiul atât de nuou și original în epopeea sa.

Eatō causele decăderii Omului; în numele libertății, despotismul quel mai exclusiv și atroce, în numele Virtuții, vițuriile quelle mai desfrînate, în numele Sciinței, obscurantismul quel mai grosiar; în numele Nemuririi, mórtea eternă a Păcatului; Rellele tóte grămmădite la un locu în numele Binelui suprem.

Quine n'a audit în dillele nóstre de frenesie generale: "unire să fiă, și fiă și cu Dracul; voisce și vei puté, sparge și vei intră . . . , și alte assemenea. Hei, bine nisce assemenea expressiuni făcuroș pe Milton a împlé capul său d'operă de expresiuni că quelle din consiliul Demonilor. "Liber și suveran mai bine în iad, de quât suppus în ceruri. ,

Suppnerea în ceruri este respectul legilor eterne alle Harmoniei universali, alle Fericirii — Extremitățile se attingu, respectul Binelui și dreptului este una cu adeverata Libertate. Ansé éttö cum spiritele perverse parodiă și profană quelle mai sacre.

Poetul, prophetul se desdemnă la un spectacol atât de hidos, se inspiră, se pătrunde de Spiritul Adevărului, de Spiritul adeveratei Libertăți; și departe de a invocă vre o Musă a păgânișmului, după credințele sale și alle patriei sale nu se addressă de quât la Spiritul, la divinitatea que inspirò o dinióră pe Moyse assupra muntelui Oreb și Sinaì, invocă Spiritul sănt al Adevărului și datător de viață, thesaurul bunătăților.

Adam și Eva sunt personagele lui principali și collective în quare se coprinde umanitatea întregă; miracolele, que occupă un mare locu într'o epopă, se operă după credințele chrestine și

într'un modu fórte natural după natura sujetului și a spațiului în quare se pune scena. La Milton Omul è Adam și nici de cum Prometheu que fură focul Vieței și Sciinței din ceru ; Femeea este Eva, și nici de cum Pandora și cu atâta mai puçin luxuriósa și păgâna de Venus. Amorul este tot que este mai sacru în omu, este puterea creatore și datătore de viață, affectia que trage ambele sexe spre viața conjugală și la patul nupțial decorat de mânile lui Dumnedeu, și nici de cum malitiosul și săgetătorul Cupido, fiu demn de o assemenea mater. In Milton Focul este focu, Marea è mare, și nici de cum Vulcan și Neptun.

Daqua allegoriele contribuescu mult la frumosul sau carmenii Poesiei, allegoriele lui Milton sunt parabole biblice ; geniul scie utilizà și pe unele și pe altele și trage din quelle biblice și chrestine folose și frumuseți cu atâta pote mai frapante și sublime, cu quât sunt și mai originali.

Pentru aquestea, éttò quo *Paradisul perdut* al lui Milton, de și nu este elaborat după regulele lui Aristotele și Horațiu, nu este mai puçin un cap d'opera de epopëa. Daqua Iliada, Odysseea și Eneida sunt modele de epopëa gréca și latină, *Paradisul perdut* nu este mai puçin model de epopëa chrestină și în specie englesă, eșită din împregiurările în quare s'a aflat Milton.

Clopstock în Messiada sa elaboră după epocha în quare s'a aflat, după credințele națiunii sale, după geniul limbei sale ; că tôte geniurile din 'naintea lui, elaboră și cântă că chrestin și German, după cum Homeru a elaborat și cântat că idolatru și Danau sau Hellen.

Opera lui Clopstock nu è mai puçin clasică pentru Germani

de quât a lui Milton pentru Englesi, de quât a lui Dante pentru Italieni, de quât a lui Virgiliu pentru Romani, și alle lui Homer pentru Helleni.

X

De vîmumu trecce în Gallie, aflăm cu totul alte evenimente que au cătat să schimbe cursul natural al desvoltării litteraturiei locuitorilor ei.

După conquista Romanilor în Gallia se întrodusse limba latină atât prin colonii romani și prin administrație la început, quât și mai tardiu prin Ecclesie cu catholicismul. Aqueasta contribuì spre a întrerumpe tradițiunile și credințile primitive ale Galliei. Missia Druidilor fîcetasse mai de mult, rolul Bardilor que le succedusseră începî a nu mai ave credîtul de mai nainte. Prin cetăți nu se mai vorbiă de quât limba romană (latina rustică); prin ecclesie, atât în cetăți quât și la câmpie nu se audia de quât limba latină; instrucția prin schôle pentru quei que se prepară pentru preoție și pentru ómenii de elită se făcea în limba latină cî în totă Europa catholică.

După fusiunea Gallilor cu Romanii, supravine conquista Francilor que domină și pe unii și pe alții. Francii, cî dominatori, vin cu datinele, cu costumele, cu credințele lor; religia catholică ânsă îi face a'și luă instrucțiunea în limba latină, în quât pînă infine ajungu a vorbi cu toții limba romană, luând aqueeași educație cu pămînenii subjugăți.

In locul anticilor cantori și bardii, după datinele cavalleriscului gothicu și franc, vin trubadurii sau trovatori (*trouvères*) și romançierii cu balladele, romançele lor. Aquesti cantori nu

mai avea că bardii characterul religios ; sacerdotiul catholicu ; aristocrația feodală, moștenind morga patriciană, influențată de exclusivismul catholicu nu putea tractă pe aquesti cantori de quânt că pe nisce istrioni. Cânturile lor era considerate că profane, și limba lor disprețată că o romană barbară a vulgului.

Tot que se putea dicce sapient, erudit cultivat, regular, frumos, sublim cătă să fiă scris latinesce. Limba latină era limba sacră a Ecclesiei, limba sapienților, a diplomației și a sciințe. lor, limbă a salónelor. Tot que se scria în limba romană era vulgar, trivial, *basne* demne de a diverită vulgul și servitorii.

Quând, începù a se scrie și în limba romană que era comună nu numai în França că și în Italia, ci și în Spania și Portugalia și în Engliterra, erudiții Franței n'avea înainte drept modele de quânt capetele d'opera alle latinității ; mythologia gréacă se consideră că o sorginte nedescabilă de allegorie din quare se putea quine-va adăpă de tot que pote fi sublim și poeticu ; erudiții toți era beți de mythologie. Talentul, geniul autorului stă întru a locuì, fără să crădă, pădurele de Dryade, rîurile și fontânele de Naiade, Mările de Nereide, cîmpiele de Pani și Sylvani, grădinele de Flore și de Pomone ; Cerului îi dicea Olympu, Sôrelui Apollon sau Phebu, Academielor Parnasi și Eliconi, Apei Amphitrite, Vinului Bacchu etc.

Erudiții sau mai bine preciosi ridicoli se întrecea la baptemă a punne copiilor nume de Narcis, Ippolite, Aristide, Iphigenia, Cleopatra, Aspasia, Charielia, Aglaia etc.

Sujetele, bărbații celebri, heroi, cavalerii Franței, historia patriei nu putea attrage attentiunea litteraților din aquela epocă ; de aquestea se occupă ómenii vulgului, cantorii publici, trobadurii. Erudiții nu luă înainte de quânt Agamemnoni și Clitem-

nestre, Enei și Didone, Thesei și Romuli, Themistocli și Scipioni, Pompei, Cesari, Bruti, Catilini, Neroni etc., etc.

Regulele lui Aristotele și Horațiu era legi sacre pentru dênsii ; a ești dintr'ensele sau a le călcă, a emmitte sau a adăogă queva era lipsă de talent, de geniu, era semnu de quea mai grôsă innorantă.

După dênsii, epopeea cătă să fiă-qnevă quare să semene sau cu Iliada sau cu Eneida, deii Olympului, și ai Tartarului nu putea lipsi ; epopeea que n'ar fi fost plină de mythologie grécă, că Ossianicele spre exemplu, că Paradisul percut, era que-va ostrogot, trivial ; epopeea cată să fiă plină de miracole și cerul cu iadul și cu pêmîntul să s'appuce la luptă dréptă, homericamente. Disii maestri, venia pentru a prescrie numerul cânturilor, nu mai mult de 24 și nu mai pucin de 10, pînă quând din definițiune fn alta, din erróre fn alta, que tot depărtă lumea din adeverata și primitiva definițiune coprinsă fn înțel-lesul numelui de poesie epică (poesie narrativă) ajunse França pînă la arta poetică a lui Boileau.

Ettö que cantă acest maestru despre poesia epică :

Ainsi la tragedie agit, marche et s'explique.

D'un air plus grand encor la poesie epique,
Dans le vaste récit d'une longue action
Se soutient par la fable, et vit de fiction.
Là pour nous enchanter tout est mis en usage,
Tout prend un corp, une âme, un esprit un visage.
Chaque vertu devient une divinité.
Minerve est la prudence, et Venus la beauté;

Ce n'est plus la vapeur qui produit le tonnerre,
 C'est Jupiter armé pour effrayer la terre,
 Un orage terrible aux yeux des matelots,
 C'est Neptune en courroux qui gourmande les flots.
 Echo n'est plus un son qui dans l'air retentisse,
 C'est une nymphe en pleurs qui se plaint de Narcisse,
 Ainsi, dans cet amas de nobles fictions,
 Le poète s'égaye en mille inventions . . . . .

Traducem quât se pôte mai fidel, pe quât ne iartă rima,
 quă să putem înțellege în tóte pe aquest mare maestru.

S'a vorbit or s'a cântat mai nainte despre tragedie, și termi-
 nând, începe despre epopee.

Ast fel Tragedia pasă în drumul său maiestos.

Iar poesia epică c'un aer mai grandios.
 In vasta narrațiune unei lunge acțiuni.
 Prin fabulă se susține și trăiesce în ficțiuni.
 Intr'ênsa, qua să ne 'ncânte, tóte 'și află al lor locu,
 Tóte iau un corp, un sufflet, o persónă și un jocu.
 Tótă virtutea devine o 'putere, un Dumnezeu,
 Minerva este prudența, Iris este curcubeu (1).
 Nu sunt aburii sau nori que i audim a tună
 Ci Joie que se intrarmă pămîntul a spăimîntă.
 O terribilă tempestă marinarii-amenințând.
 E Neptun plin de ménie valurile înfrânând (2).

(1) Poetul dice quă totă virtutea devine o divinitate, Frumusețea mai
 ânteiu nu é o virtute, ânsă i-a venit bine să facă rima ; noă nu ne venă
 bine și disserom Iris în locu de Venus.

(2) *Infrânarea* sau *gurmăndarea* valurilor nu însăpimentă pe mari-
 nari din contra și assicură. Era mai bine a dicce : *Valurile resculând*
 sau *înterînd*.

Echo nu è un resunet în aer la que s'a dis,
 Ci-o nymphă plină de lacram' que se plângé de Narcis.
 Ast fel în grămmada-aqueasta de nobile fictiunni.
 Poetul se desfătedă în mii de inventiuni. . . .

Aquì nu é o definițiö în genere a poesiei epice, ci în quâteva versuri quare mai bune, quare cum a dat Dumneleu, o arătare despre quâte a putut contribuï Mythologia în epocele helenice și latine, după credințele de attunci, afară numai daqua pentru Boileau aquellea nu mai pot intră între poesiele epice.

Acum ânsă lumea are alte credințe, alte datine, și fiă-quare națiö historia sa, heroii săi, legendele sale și fiă-quare secol prodigele sale.

A pretinde ânsă quă prin aqueste versuri se dă definițiunea epopeei în genere, și quă fiă-quare este dator a se suppune la denele că la nisce legi neschimbate quând se simte în stare de a întreprinde compoziția unei epopee, aqueasta nu s'a putut facce de quât nu mai în França, unde pămîntenii n'au putut urmă cursul natural al litteraturei lor naționali.

Daqua epopeea s'ar susține numai prin fabulă și ar trăi numai din fictiuni, daqua ar' fi nevoită qua prudentei să 'i dică Minerva, și frumuseței Venus, și Cirecubeului Iris etc., attunci n'am mai avé nimicu de original, nimicu în progresul artei.

Pe lîngă aquestea, de quând è lumea, și de quând ómenii au avut minte, nimeni n'a putut veni să pretindă quă minciunea sau fabula este basea frumuseței și a sublimului și quă viața este queea que nu există, adică, fictia, și quă o assemenea doctrină să se înnalte pînă la dogmă, și să se dea că o lege în schole.

In adevăr quă arta ardică realitatea pînă la ideal, pînă la

perfectiunea quea mai naltă de se pote; ânsă aquel ideal nu poate fi nici monstruos nici hidos, cată să se base pe adevărurile legilor, proporțiunilor și harmoniei.

Sunt nisce adevăruri que s'au arătat și se arată prin symboluri, que se accopere de un myster, nisce adevăruri relative, nisce errori ēnsuși que la mulți popoli au trecut și trecu de adevăruri absolute pentru mulți seculi. Acolo ânsă plăcerea multumirea stă în credință, iar nu în convicțiunea quă ascultă nisce minciuni.

Poetii greci s'au servit de aquelle fabule, pentru quă credea lumea într-ēnsele și pentru quă ēnsuși poetii află plăcere în alegoriele lor.

Mythologia la păgâni coprindea dogmele lor, religiunea lor. Popolii helleni și romani credea în tōte aquelle fabule, și poetii le punea înaintea lor că nisce adevăruri, și aquestea nu numai quă eră bine venite, ci desteptă quelle mai frumose și nobili simtimente de pietate, de justiție la resbunarea Virtuții, la persecuția Vițiu lui.

Astađi poesia n'ar pute produce aquella'si effect, de nn ar alergă a se susține cu c'edintele stabilite; fabula ar distrunge tot prestigiul poesiei.

Poetii antichității vorbia de dei și de acțiunea lor, pentru quă aquei dei eră ereduți și adorați; poesia epică printr-ēnșii deveniă seriosă, imposantă, maiestosă. Poetii moderni, de s'ar luă după dēnșii, operele lor ar' prezenta tot que este mai frivoși și mai de rea credință, pentru quă poetul ar narră queea que ēnsuși nu crede. Nimicu n'ar fi mai rece și mai fără viață de quă o epopee, înânduse quine va după regulele lui Boilean, narrând queea que ēnsuși nici simte nici crede.

Epopēa că poemă a poemelor quare quere într'ënsa toți generii de poesie, quere mai mult de quāt ori-quare altă poemă condițiunile prin quare se facu aquestea.

Elegia, spre exemplu, quere qua poetul în sine să simtă dorul pentru quare plângere, amorul pentru quare suspină. Să te faci ânsă quā cântă și quō suspini de amor, quând Dulcinea nici nu există, sau quând în inimă este încuibată urra assupra obiectului către quare îți addressi suspinele !

Que ar fi iară mai nesărat și mai immoral, de ar' face quineva o satyra fără a'l scusă urra, de ar' satyrisă tot que este mai innocent și mai sacru, tot que adoră mai mult ?

Elegia quere durere, simțire, devotament, adorațiune.

Satyra quere urră, disprețu, și să aibă înainte quelle în adevăr disprețibili.

Ruga, hymnul quere fervore, pietate, entuziasmu, recunoșință către quelle înalte.

Cum se pote dar qua poetul que serie o epopee, să serie fără nici o credință, fără nici o afectiune către heroii sei, obiectele lui de predilecțione sa se susțină numai prin minciuni sau prin fabulă ? Frumosă scholă ! minunate regule !

Divina Commedie, Gerusalemme liberata, Paradisul perduț, Mesiada sunt nisce epopee de prima ordine, nu pentru quō s'au susținut prin fabulă, ci pentru quō s'au servit de credințele popolilor respectivi, și pentru quō autorii lor au avut tot que se quere dela adevăratul poet : nici unul n'a scris cu sânge rece.

Să venim și la elegantul și frumosul vers, que tractă despre echo.

Pentru que ânsă echo să fiă numai o nymphă que de atăția

mii de anni se tot plâng de Narcis? pentru que să nu fiă ori-que sunet quare resună, și poetul după sujetul que tractă, după credințele populare să fiă liber a'și arâtă talentul și geniul după cum va sci mai bine, profitând după locuri și împregiu-râri?

Tasso, când descrie consiliul infernal, nici nu'și mai aduce a minte de fabula elegantă a antichității; resunetul que îl preocupa pe el è cu totul de altă natură de resunetul selbelor și munților; cititorul lui are să fiă transportat în horrórea quellor din infernu, și epopeadă dar sau narră,

*Chiama gli abitator' dell' ombre eterne
Il rauco suon della tartarea tromba,
Treman le spaziose atre caverne
E l'aer cicco à quel rumor rimbomba,*

Chiamă locoitorii eternelor umbre
Raucul sunet tartareei trombe;
Tremură spațiile negre caverne
Șaerul orb l' aquel uet resbumbă.

După credințele popoului român echo este ênsuși dracul de Cornea que se pune a îngâna pe ómeni prin ruine și pe ori-unde sunt locurile mai fioroșe.

Am cunoscut un copil quare ori-unde resună sunetul el se ducea în adins spre a păcăli pe Dracul, și ultima vorbă que cătă să resune o alegea astfel cum repetind'o Dracul să fiă păcălit.

Nympha plină de lacrăme que se plângе de Narcis poate în adevăr veni cu multă naivitate și ênsuși grație a susține o

XI

Doctrinile și regule cu quare se cresc omenii au mare influență în totă viața lor, în toate operele lor, și cu cuvînt sau fără cuvînt ajung așî dà toate numele cuvióse schólei în quare s'au format.

Nu este de mirare dar quă schóla quea mai defectuosă și mai împilătore eșită, nu din clasicitate, ci din scholastica hellinității și latinității decădute să fiă numită de maestri și elevii ei *schóla classică*.

Pe quând Germanii și Englesii înaugură o litteratură à lor proprie, o poesie pe atât de originală pe quânt eră și națională, Francesii urmară pînă la începutul acestui secul preceptelor învechite alle unei schóle que nu putea producce nimicu de original.

Quine nu ar' fi considerat sau ar' fi călcat aquelle precepte eră tractat de innorant, de barbar, un roman din schóla plévei numită românescă sau romantică.

Quând ajunge quine-va a fi crescut în assemenea doctrine quă tot adacă que este grecu și roman este nobil și demnu de a fi considerat, și quă tot que este modern și național nu poate să ne provoce de quânt disprețul, că o parte din *vila multitudine*, n'è de mirare să vedem la un Voltaire în naintea Joannei l'Arc, virginii d'Orleans, quă totă verva de quare eră capabil, să nu'i însuffle de quânt nisce sarcasmi și o satyră pentru heroina martyră numai pentru quă a fost Francesă și nu Romană, și pentru quă n'a fost încai vre o principessă, ci filie a popoului.

Vommu vorbî despre aqueasta quând vommu tractă despre *allegerea sujetului*.

Chateaubriand primul dintre sapienții Franței și bărbății de littere, prin *geniul Christianismului* și prin töte operele sale de mare talent deschissee o eră nuoa și pusse primele fundamente unei schóle în adevăr francese, și chrestine.

După aqueastă schólă se formară Lamartinii, Victorii Hugo, Eugenii Sue și toti principii litteraturei contiporane. Tot que fu un adevărat talent în Franția nu mai putu fi sclavu preceptelor pedantismului înselat cu manta clasicității.

Quei învechiți în prejudiciurile trecutului nu putură să înaintea aquestui scandal din punctul lor de vedere, și după limbajul lor începură strigătă quod s'a profanat templu Muselor, quod s'au călcat preceptele și legile orthodoxiei lor litterare. Schóla lor o numiră acum mai cu din adinsul *clasică*, și pe quea națională scólă romanesca sau romantică, ca și cum ar' fi dis a vulgului.

La schóla antică, dei, regi, semidei, heroii ai Helladei și Romei, tot que tinde la dreptul divin, mytologie typicali, Olympi, Parnasi, Eliconi locuitori de principi, principesse și curtesani, Muse și nymphs marchisate și cu livreele lor; în schóla nouă credințe chrestine, virtuți evangelice, charitate, speranță, umanitate, historia patriei, heroii națiunii, popoul, proletarul, suferințele quellor din urmă aspirațiunile lor, învierea lor pînă în quelle după urmă din aqueastă mórte vie.

Quelle din schóla d'ântâie pentru cler, unobili, pentru dreptul divin; quelle din schóla nuoa töte românesci; occupe-se vila multitudine de aquelle utopie.

Quine a numit aqueste doă schóle astă? Au dóră în antichitate Homer sau Aristotel? Au dóră în timpii moderni Shakespeare, Milton, Schiller, Byron or Chateaubriand? Nu, ci schola-

sticii énsuși pe sine se numiră clasici, și pe quei lalți romântici, că și cum ar' fi dis *innoranți calici*.

Diferința que există în questiune religiosă între catholizism și protestantism, aqueeași este și în questiunea literară între schóla disă clasică și între quea disă romantică — aqueeași diferență este și în partitele politice dise conservatoare și în quelle dise liberali.

Cutejdăm din convicțiune a dicce și mai mult, schóla quea vechie a litteraturei franceze își are causele cu mult mai misteriose; sorgintea ei este acolo de unde s'a susținut dreptul divin; a fost un interes al legitimiștilor qua sapientii ocupânduse de quei antici, să nu'și mai adducă aminte de popol și de miseriele lui, nici de ómenii și historia lui que pot să le deștepte conștiința de sine.

XII

Daqua făcurōm comparuțiunea de sus, nu se cuvinte a uită abusurile que din disgrătie se commit din ambele părți.

Pe quând domină schóla disă clasică, a privilegiatilor, vulgar, innoranții nu cutedjă a scrie, și cu atâtă mai puçin a typări

Quine se punea în rôndul autorilor cătă să tréca mai nainte printr'un penibil purgatoriu, să'și studie și să'și cunoscă latină sa daqua nu și hellenica, cătă să'și tréca clasile de rhetorica și poesie, de philosophie și tot que se ținea de clasile dise encyclice, și cu quât își studia mai bine autorii mari greci și latini cu atâtă se pătrundeau mai bine de frumusețele artei, având înainte neîncetat modele admirabili.

Quăți apoi simția în sine schintieea sacră, ardore nobilă de a produce și ei, se prezentă după langagiul prețiosilor la templu Muzelor cu totă sciință și decentă. Este adevărat că se ținea după typicu, ansă erudiția, gustul, talentul și geniul se vedea pretutindeni în operele lor de imitațiu; și de era, cum ammudice servil regulelor prescrise, aquel servilismu ansă se decoră cu expresiunea de respect al legilor.

Omenii aqueia avea curagiul sciintelor, că și al cunoștinței legilor prescrise de autorități; era cu un cuvânt leali și onești, se prezentă lumii ca nisce competență în conștiința lor; scria cu decentă și cu luare a minte; scria fiă-quare după vocațiu-ne sa, iar nu de speculațiu-ne, după specialitatea sa, după studiurile și convicțiunile sale, își măsură vorbele. Își formă stylul, se feră de trivialități și cu atâtă mai mult de que nu le era de competență; era cu un cuvânt de bună credință.

Aquesti oameni, de ar fi avut bunul simț să cuteze a trecce peste legile quăror le trecusse timpul, de și ar fi dis: fiă Hellenul hellen, și Romanul roman, ansă să facem qua să fiă și Francesul frances, după cum a devenit Germanul german, și Englesul engles; de ar fi lăsat regiunile antice și înalte, și și ar fi pus tot talentul spre a deșteptă în popol conștiința de sine conștiința națională, aqueia în adevăr ar fi inaugurat o scholă națională francesă, o scholă în adevăr clasică cu qualitățile și meritele que au avut în timpul lor și scholele hellenică și latină, quari mai nainte de toate au fost naționali.

Hei bine! n'au lipsit pînă în urmă și de aquei bărbăți, și astfel fu în quelle după urmă Chateaubriand, și quei după densul que dusseră aqueastă scholă națională și mai departe, fără

să le lipsească sciințele necessarie la missiunea lor, fondul dicō intellectual și moral.

Strigările ânsē quellor învechiți în prejудиciurile trecutului, și vociferațiunile lor făcuro pe mulți a crede quō în adevăr scriitorii quei nuoi n'au nevoie de a mai cunosc vre-o regulă vre-o cuviință, n'au nevoie de a'și mai perde timpul prin gymna-siuri, quō n'au nevoie nici de sciințe, nici ênsuși de styl sau gramatică, pot să innove tot que se comunică prin schóle. E de ajuns să încépă a scrie quō în dată ē autor de schóla disă romanică.

Eatō începutul sarsailismului litterar. Dela etate de 15, 18 anni atâția și atâția se pussero a scrie și a publică. Se immul-tirō din tōte părțile autorii cu lipsă de artă, de talent, de morală și de ênsuși primele noțiuni alle stylului; monstruosități de tōte speciele împlurō tōte libreriele, cabinetele de lectură, tōte theatrele din capitală și provinție.

Un assemenea abus nu putea să nu dea un mai mare cuvînt quellor învechiiti în prejudițiurile scholasticei de a critică schóla nuoaă, schóla națională, que nu avea nimicu d'ammestecu cu innoranții.

Quoc̄i mediocrități, nullități au fost în tot-d'auna în toți tim-pii și în tōte locurile și la Greci și la Romani, și la Germani, și în schóle antice și în quelle moderne. Toți Grecii n'au fost Homeri. Pindari, și Eschyli; toți Francesii n'au fost iarō Cornelii și Molieri, pentru que darō să querem qua dupō schóla națională, toți să fiă Chateaubriand̄i, Victori, Lamartini etc.?

Arta quere talent, studiu, travalliu, geniu spre a creă între-gul, justesṭă și philocalie spre a perfectionă amenuntele, și a-

questea le quere în tot timpul și în tot locul, între toți popoli, și după tôte schólele.

Nu este vorba în artă de a'și allege quine-va un sujet grec sau roman qua să pótă da un cap d'operă , de a descrie palate sau colibe de a'și luă avêntul la Olymp sau a descinde în Tartar, de a cântă sau a depinge munții, or câmpie, stâncele or florile, quelle trei regnuri alle naturei sau societățile, de a descrie luptele ómenilor, bucuriele și fericirile unora, gemetele și miseriele altora, virtuți, vîtiuri, patime tôte quâte mișcă pe om sau umanitatea ; vorba este qua opera nôstră să aibă tôte condițiunile querute de artă în ori-que timp și în ori-que locu.

Însuși Boileau, que proscrie numele și faptele moderne, el însuși recunósce quō :

Il n'est point de serpent ni de monstre odieux,
Qui, par l'art imité, ne puisse plaire aux yeux ;
D'un pinceau délicat l'artifice agréable
Du plus affreux objet fait un objet aimable.

Nu traducem aqueste versuri , temêndu-ne să nu le învederăm neputința cu expressiuni că : *place ochilor*, că *penel delicat*, *artificiu agreabil*, și *objet amabil*.

Susținem ânsă sensul și adevărul dintr'ensele quo ori-que scrie omul să imite natura după querințele artei, să nu facă pe grecii primitivi ai lui Homeru a vorbí langagiul curtesanilor din timpul lui Ludovicu XIV.

Fia Brahma sau Osiris , Iehovà sau Jupiter, fiă Manù sau Menès, sau Numa sau Moyse personagiul que'si l allege quine-va, se cuvine âNSE a'ltractă ast-fel cum să vedem într'unul

Iliada este o poemă heroică în apparință, în fund sănse este o critică amară, o satiră aquellor principi a quăror cîrtă fu cauș de perirō atâtia bărbați, și daqua pronunțarom vorba critică și satiră, cată a spune quă satirele nu sunt tot d'auna în styl burlescu sau umoristicu. Homer critică sau se plângе indirect că patriot.

Aquí se vede talentul, decența autorului întru a preînăltă valoarea heroilor, și a facce cu mare luare a minte și respect a se vedé passiunile que occupă pe capii oștirii.

Homeru și a tractat sujetul cu mare demnitate și prin carmenii, sentințele și doctrinele lui ajunse pînă a formă o unitate națională din atâtia popoli. Homeru a creat mai mult de quăt o Iliadă, a creat o națiune.

In Odysseea sujetul este unul din quelle mai seriose în: Ulysse se vedu simtimentele unui soțu devotat, nuui părinte călduros unui rege que își amă patria, soția și fiul și străbate mările, trece peste tôte obstacolele spre a ajunge acolo unde dorințele sâlle bine cuvîntate îl împingu, unde datoria îl chiamă.

Sujetele altele de Homeru îi inspirarō și stylul și tôte frumusețele de heroismu și de morala.

Virgiliu își allege de sujet pe Eneea, cu scopu de a arată originea gintii latine, astfel cum putea să placă la curtea lui Augustu. Nimicu mai bine venit după o republică și la stabilirea unui imperiu, de quăt o origine de semiđeu, recunoscerea dreptului divinu. — Primul suveran al latinilor fu tractat da semiđeu, pietos quăt se pote, sănt daqua vomuđvoi, deuênsuși înpellită cu puçine defecte que se iartă la regi cu tótă pietatea lor: abandonă spre exemplu o regină que dându'i ospitalitate, îi inima

fi dă și inima, culmându'l de bine facceri, și se duce a fură femeea unui principe.

Aqueasta nu e defect mare la un sănt, sau la un puiu de deu. Eneida narră călătorieile lui Eneea, că și Odyssea alle lui Ulysse sau Odysseu, în Homeru ânsă vede quine-va ómenii primitivi cu instințe mai naturali și mai juste. Ulysse pléca cu un scopu decis, cu o voie liberă și cuviósă la patria și soția sa, la filiuș seu, și cu scopu de a liberă aqueste scumpe obiecte. În Virgiliu se vede, nu voiea liberă a heroului, ci destinul, fatalitatea. Cerul decisasse să viăa a se stabili în Italia Ænca să dea adică guvernului Romanilor o origine de dreptul divin

Aqui è questia mare, è să scie Romanii cu toții quă dela început din cer a fost destinată Italia pentru Imperiu.

După cum am dis, quând sujetul nu este justu, cată să ajungem la sophisme. Că poet este excellent Virgiliu; sujetul énsă nu pré fi è atât de cuvios. Éttö una din causele inferiorității Æneidei pe lângă Iliada și Odyssea.

In timpii lui Neron și predecesorilor săi imperatori, lumea se săturasse de imperiu, începusse a doră republica. Lucan, de și devoțat lui Neron din copillărie, de și jude que contractasse defecte și énsuși viațuri neroniene, poet ânsă din inimă, liberal pînă a ajunge a și complotă în contra imperialismului și énsuși a lui Neron, tot talentul poeticu și 'l pusse intru a facce o epopeă în favórea Republicei și a cântă Libertatea. Își allesse sujetul quel mai serios, și alle quărui suveniri eră âncă vii înaintea contemporanilor; își aliese resbellul dela Pharsala între usurpatul libertăților Cesar, și între appératorul Republicei Pompeiu. Personagele sau heroii săi, și de o parte și de alta sunt óme-

nii quei mai celebri din aquea epochă, Caton, Brutu, Afraniu, Vulteu și Sceva. În aqueastă luptă se decidea de sărtă nu numai a Romei ci și lumii întrege : Despotismul în contra Libertății. Să și imagine quine-va un poet de un mare talent, republican, quod își allege un assemenea sujet în favórea Republicei și în dillele lui Neron !

Nu este locul aquă de a facce analysea aquestei epopee, de a-i arăta frumusețele în toți generi, vigórea de styl, ménia sacră que pretutindeni inspiră pe un jude talent în contra tyranniei, vehemența unui sufflet în dureri, que dă viață la toate culorile descripțiunilor sale: eră terribile pentru despotismul aqueastă epopéa que sbucină nu numai imperialismul roman, ci toate thronurile pe viitor.

Quâte anatheme, quâte fulgere putea să aibă pontificatul roman cu quare eră revestiti deii, divi-imperatori, toate au cătat să cadă pe aqueastă poemă, mai vîrtoș după moarte poetului que perdu viață în etate de 27 de anni.

Virgiliu cu Æneida venia în dillele lui August să inaugure, imperiul și să legitime dreptul divin ; Lucan venia să distrugă thronurile ; aqueasta nu eră o bagatellă pentru imperialism și pentru toți patricienii corrupți. Aqueasta nu fu indiferent nici mai târziu pentru catholicismu quare uitând pe Christu își luă de model pe reîngatul quare dă mari prepusuri quod nu va pasce oile că un păstor adevărat.

Pharsala lui Lucan fu anathematisată în epocha lui, proserisă, pînă astăzi din schôle, nesciută, uitată, și când își aducu aminte de dênsa nu e de quât spre a o critică, spre a preveni junimea de a nu pune ochii pe dînsa. Nu ne crescem

pretutindeni prin schôle de quât eu prețineri în contra Pharsalei.

Eată causele pentru quare Virgiliu è clasicu, și Lucan nici romanticu, adieò al Romanismului.

Juni, quâți simțiți în voi schinteea sacră, ardore de a produce, allegetiv sujetele că Pharsala, cântați heroii și martyrii que au sufferit pentru libertate, cântați mai vîrtoș heroii și martyrii patriei vostre; luati de maestru pe Lucan; fiți emulii lui, faceti mai bine, întreceți'l pentru quă sunteți în seculul XIX, și aveți libertatea typarului; nu faceti ânsă abus de aqueastă libertate.

Despre sujetele lui Ossian se vorbesce de ajuns la locul cunovit.

Am vorbitu de Divina Comedie, de Gerusalemme liberata.

Se observă quă dela Homer pînă astădi tóte sujetele se vedu allese, după împregiurările în mijlocul quăror au trăit poetii, după temperamentul, caracterul și doctrinele fiă-quăruia dintr-înșii, și urdirea și țessetura lor s'a effectuat după credințele și datinele popolilor în mijlocul quăroră s'a scris.

Ariosto, din natură galant, rident, își allege heroii erranți, cânturile lui sunt asemenea de variate și da'ncallare că și cavallerii sei; după sujet și omul; cavallerii și au aflat cântorul, pe quare nu 'la putut imita nisi unul que s'a încercat a serie în aquest genere, heroico-comicu'.

Nu ne mai întârdiam despre allegerea sujetului lui Milton, ammu vorbit despre acesta pe quât ne începe cadrul acestui tractat.

Am invitat pe junii noștri a se bucură de libertatea typarului, și a se feri de abusul cu dênsa.

dând quă trece că un alios favorit al cerului un rege que avea mare nevoie de iertare. Quel puțin Voltaire, n'avea nici sciință, nici puterea de a scăi a se folosi din poesia sublimă a creștinătății, să ne facă a ne interesă de heroine că de Magdalina sau că de femeea que așteptă lapidarea. N'a sciuț să ne facă să vedem quă s'a *îmulțit Grația unde a debordat Păcatul*,

Eccē causele pentru que Henriada n'a putut trecce între epopeele de model. Un sujet disgratiat tractat în versuri pe atât de frumose pe quāt de emphatice și pompōse.

Francesii ar' fi avut o epopeă din quēlle mai ferici, și mai naționali, daqua un talent că al lui Voltaire, ar fi tractat pe verginea d'Orleans după tota santitatea împregiurării. A dat'o ânsă rîsului, și nimeni nu mai poate veni spre a întreprinde queea que se cuvenia a întreprinde autorul Henriadei.

Dați inima, suffletul și adorația văstră lui Dumnezeu, Patriei, Umanitați, dați iară Rîsului quelle que sunt alle Rîsului, și spiritul Domnului va veni peste voi, opera văstră va fi în adevăr opera de artă.

Dela allegerea sujetului și dela inima dreptă a autorului depinde succesul unei epopee ca la ori-que operă.

XIV

Am vorbit despre sujet aşă cum poate fi el în sine și că materie informă; compoziția lui ânsă depinde dela autor, que pe lungă qualitațile necessarie unui poet, se cuvine a avea înainte când întreprinde compozițunea sau tractarea sujetului trei articole: planul operei, characterele personagelor, și stilul.

Planul cată să se concépă naturalemente ast-fel cum opera, că ori-que faptă, să aibă un capet de unde începe, și quare în termenii artei se numesce *Expoziție*; alt capăt unde se termină que se numesce *Desnodemēnt* și în fine mijlocul que înnōdă sau unesc ambele capete, și quare se numesce *Nodu*. Începutul dară, mijlocul și finitul unei epopee că și unei tragedie se numescu *expoziție*, *nodu*, și *desnodemēnt*.

In expozițione se coprinde debutul, invocatia și ante-scena.

Debutul arată despre que avem a narră sau a cântă, este desvoltarea sau explicarea titlului poemei, și că ast-fel cată a fi simplu și fără emphase; éttö cum începu quâte-va poeme:

Cântă, o divă, ménia lui Peleiade Achille,
Urra funestă, sorginte l'Achei de dureri infinite etc.

sau

Arma virumqe cano Troje qui primus ab oris
Ilaliam, fato profugus, Lavinaque venit
Littora. . . .

sau

Canto l'armi piețose e'l Capitano
Che'l gran sepolcro liberò di Christo.

In invocațiune, daqua este vre una, poetul invocă sau rögă o putere mai pre sus de omu spre a'i inspiră și susține cânturile.

Grecii și Romanii, după c̄redințele lor invocă una din Muse.

Chrestinii și mai vîrtos Românii, quând încep que-va, încep cu *Dómne ajuta*; quei quari se dicu mai erudiți invocă Spiritul Sânt.

Milton invocă aquellași spirit que inspirò pe Moyse și pe propheti.

Tasso chiamă o Musă, nu din Elicon, ci din cerul chrestin. Camoens, de și chrestin, invocă Nymphæle Tagului. Voltaire invocă Veritatea.

Lucan nu invocă pe nimeni, că tot omul que vede un mare pericol, și uitând tot, ori-que etichetă sau cuvință, alergă acolo unde este expusă viața scumpilor sei. Lucan, când ia pena în mâna să incăpă, mintea i se transportă în mijlocul guerrei civile, unde au să se uccide frate pe frate, și strigă :

Stați, cetațeni, quare vă este furórea !

Dante este că omul que îl fură somnul sau și mórtea. Nici nu simte linia de demarcațiune que îl desparte din deștept și addormit, începe aşa cum își aduce aminte după deșteptare : *Mă astăiu intr'o selva obscură !* lăsandu-ne să vedem quod singur nu scie que fel și cum.

Nel mezzo del camin di nostra vita
Mi ritrovai per una selva oscura . . .

Que să mai prelungescă descrierea aquellei situațiuni ? termină dicând quod

Tanto è amaro qui poco più è morte.
O clipă mai mult e morte.

Unde să se mai dea pas de invocațiuni lui Lucan și lui Dante. Se vede dară quod invocația nu e de strictă necessitate. Debutul

lui Lucan și al lui Dante ar' fi fost cu totul rece de ar' fi început cu invocațiune; ar' fi fost, cum se dice, după typicu, și Iliada lui Homer este un cap d'operă nu pentru quod începe cu invocațiunea typicale, ci pentru quod geniul și talentul său propriu a făcut tot que n'ar fi putut facee tōte deele fabulei.

Ante-scena este că un prologu que facce parte a începutului. Prinț'ensa poetul introduce pe cititor, că prinț'o uvertură, spre cunoștința sujetului seu, sau arătându'i faptele după ordinea historică, sau adducându'l d'o dată în mijlocul evenimentelor, și puindu'l în stare de a se orientă singur.

Modul d'ântēiu se dice simplu, quel d'al doilea se dice complexu. Aquesta quere mare atențiuṇe dela poet, cum nu numai să nu încureze pe cititor, ci să 'l puie d'o dată în mirare și să 'i adducă mai mare mulțumire. Daqua poetul nu e aşă de erice de a execella în modul complexu, este cu mult mai preferabil modul quel simplu.

Eccē despre expozițiune que ne prepară spre a intră în acțiunea epopeei.

De aquí înainte începe nodul, que léga începutul cu finitul, urdirea și ūssetura faptei. De aquí începe naratiunea, aquí începu obstacolele, intrigele que se oppun heroului principal din partea vre unui inemicu. Aquí se pun în jocu interesele contrarie alle vre unui rival sau alle vre unei divinități que impiedică pe herou d'a ajunge la scopul aspirațiunilor, dorinților, missiunii sale.

În partea aqueasta de mijlocu intră tōte evenimentele, tabelele de situațiuni, de lupte, și ênsuși episodele que intră că nisce ornamente.

Episodele sunt nisce narării despre nisce evenimente secundare, că nisce membri ai aquellui și corp.

Quând episodele sunt în proporția cuvenită, ele vin a întregii frumosul, a renorii atenția; și s'a adoptat că o datină qua în aquestea poeții să și desfășure totă puterile spre a încântă mintile prin descripții și tabelele quelle mai delicate și spre a punne în jocu totă contrastele.

Quând ansă episodele sunt de o mărime disproportională, nu pot să producă de cunostintă un tot monstruos. În pictură aqueasta disproportiune displace ochilor, în poesia epică ne face să nu se urî și a perde sirul unității.

În Paradisul perdut, nodul se formă de o dată cu eșirea lui Satan din Iad. Cum descopere pământul în mijlocul astrelor de curând create, invidia îl s'apprinde, acțiunea începe. Se fură dela supra-veghierea Archangelului, se strecoră în Paradis sub diverse forme, de tigru, de vultur, de broscoiu, și de șerpe; în tinde curse și amăgesce credulitatea Femeii.

Nodul în *Gerusalemme liberata* începe cu consiliul domonilor și continue prin totă pedicele que pun spiritele infernali, prin încântămintele lui Ismeno și Armidei.

Iliada are doar specie de noduri: unul începe cu desbinarea deilor, și altul cu desbinarea capilor armatei.

Intrigele vinu spre a deslegă sau a stringe mai mult nodul. Urârea intrigei cu atâtă este mai îndemânată cu câtă destăptă mai mult curiositatea, și o ține neîncetat suspensă între temere și speranță.

Desnodământul este capătul din urmă al epopeei că și al tragediei; peripețiile succedându-se, adducu desnodământele

Aqueste peripetie vinu de multe ori din r n spre bine  i de multe ori din bine  n r n.

Quelle que se termin   n bine sunt mai preferabili. N' are que facce  ns  poetul, qu nd historia sau credin tele spun  i queru qu d sujetul que s'a alles s'a terminat cu o catastroph  a h roilor poemei. Astfel este  n Paradisul perdut: desnod mentul ne las  o durere cu c dere Omului,  i cu triumphul Spiritului am gitor. Femeia  ns   n fine este predestinat  spre a sdreb  capul s rpelui;  i archangelul consol  pe Adam, ar t ndu-i pe *Deul-Omu* m ntuitior que v  e i din propria lui stirpe.

XV

În compozi une, pe l ng  plan despre quare vorbir m, se quere a fi cu atten iune la characterele personagelor.

În epopeele antichit ii, que cun scem  ntre personage j c  un rol mare  i deii. Aqueasta f c u pe quei moderni a ammește   i ei divinit ti de t te speciele  n epopeele lor, cu locu f r  locu,  n fav ree miraculosului que bate  n imagina iune mai mult de qu t la ochii.

Qu t  ns  se pun  i divinit tile pe scen , aquestea ne-fiind cunoscute de  meni, poetul le d  nisce charactere umane. Atunci dup  expressia lui Popu este c   i qu nd  ntr'o ap  turbure  i schimb t re ammu ved  imaginea unui astur. Characterele deilor prin urmare perd f r te mult assem nate cu alle  menilor. In Homeru mai mult ne interes   meni cu passurile  i defectele lor, de qu t deii lui cu at tea imperfec iuni.

Homeru stette  ntr'o epoch  qu nd se stabilisser  nisce credin te  i o religiune,  i  nevoit a vorb  de deii c  de nisce p -

rinti și consângi ai heroilor săi, și qua să intereseasse massele, quăror le place atâtă miraculosul.

Epocha în care trăia Ossian, și cu atât mai mult în cea mai nainte de dênsul, nu se vede nici un semn de vre o religiune óre-quare sau de vre o noțiune de divinitate, de quât nisice credințe despre sufletele morților în palatele și locurile lor aeriene.

În epopeele ossianice toate personajele sunt ómeni, și poesia în locu de a se sforța spre a assemenea divinitățile cu ómenii, își pune toate puterile întru a ne arăta heroii.

Descrierea luptei lui Fingal cu Swaran, luptele între heroii ossianici întrecu pe ale divinităților din Iliada.

Chrestinătatea s'a măntuit de assemenea personaje și locul divinităților într'o epopeă îl pot luă virtuțile și passiunile, nu însă și allegoricu personificate.

Virtuțile Episcopului D. Benvenuto Myriel, alle conventionalulni G din *Miserabilii* lui Victor Hugo, characterele între aqueste doă contraste sunt cu mult mai presus de quât toate allegoriele mythologice; vițiuurile, passiunile lui Val-Jan transformate în virtuți ne prezintă un character que nu s'a putut vedé pînă acum.

De vommu venî la characterele ómenilor în genere, aquestea nu sunt nici o dată simple sau monotone ; se schimbă după împregiurări. Se cuvine însă a sci quine-va susține characterul fiă-quăruia personajui, fiă herou, fiă tyran, fiă domnu, fiă vasat. Caracterul lui Agamemnon se poate schimba că unui rege nu însă pînă la prefacerile que poate luă characterul lui Therite.

Vedem în Achille quă și duce resbunarea despre mórtea lui Patroclu pînă la quea mai crudă barbarie. Quând ânsă Priām vine și îi quere în genuchi corpul fiului seu, Achille nu mai è aquel june furios; se îmmoie și pune pe disgrățiatul tată să sădă — Nu pot să ședu, dice îndoloratul bětrân, pînă quând scumpul meu Hector stă întins pe pămînt fără îngropare. Achille la aquest respuns atât de patheticu se înfurie din nuou, și iar se allină. — Dă apoi tatălui corpul fiului său și pune și o tunice și doă věluri spre a se accoperi corpul. — Indată apoi îl apucă furórea din nuou, și tipă, strigând către Patroclu: « scumpul meu amic! iartă, nu te supperă pe mine daqua îți va veni scire finiadu, qu'am dat tatălui său corpul uccidetorului tău. » — Altă schimbare de character; și quâtă nu e mirarea quând vedem cum se justifică. Seiți pentru que s'a finmuiat să dea corpul? Noi ammu crede quod lău finmuiat durerea și lacremele unui tată; nici de cum: o spune singur dicând: “ nu puteam resiste la rescumperarea demnă de mine que mi s'a addus. »

Aqueste schimbări de charactere tôte contribuesc spre a acce un character că al lui Achille, unui principe de resbel din quei timpi.

Cu un euvent, fiă-quare omu își are characterul său, fiă-quare character își are prefacerile sale după împregiurări și conformu cu natura sa.

XVI

Primele doă părți alle compozițunii, adică allegerea sujetului și characterele sunt nisce obiecte, cum se vădu, que poetul ar-

a le consideră, studiă și tractă după natura lor și după cuviință querută.

Partea a treia despre styl estejo proprietate a poetului.

După cum este omul aşă fi este și stylul; sau mai bine după cum fi e mintea, aşă i se face și stylul.

Omul serios vorbesce și scrie cu seriositatea.

Omul voios sau glumețu scrie și vorbesce cum să ne comunice aqueea voie bună.

O minte clară și limpede, distinge ideele și le descurcă punindu-le la locul lor; éttő dar un styl clar.

O minte analytică distinge nuanțele ideilor, și și află vorbele și formă expresiunile cum să le distingă și cititorii. Înfine.

După cum ne e și mintea, tóte quâte exprimăm

Or le lămurim mai bine or mai mult le întunecăm.

Aquí avem a vorbi despre stylul cuvenit epopeei. Că o poesie narrativă coprinde toți generii de poeme; când este heroică, când comică după împregiurari și după sujetul alles, când este erotică când elygiacă, când énsuși sattrică. Stylul dar al epopeei se formă din characterul autorului, din allegerea sujetului, din characterul și rolul personagelor, din evenimentele que se succedu în acțiune.

În genere ânsă stylul epopeei heroică se quiere a fi serios, plin de demnitate, exprimând idei nobili și mari, simtimente înalte. Nu se cuvine ânsă a uită quod aquest styl ori-quât de mestru va fi, și are mlădierile și varietățile sale, quocci fără aquestea devine monoton.

Iar în quânt pentru limbă, prima qualitate sau talent que se quiere dela autor, este să scie a usă fără să abuse de avantaj-

gele limbei în quare scrie, și unde limba este de sine debilă el că un creator să i dea totă puterea și grația.

Tot mysterul stylului stă întru a fi fidel următor al naturrei sujetelor și evenimentelor de quari ne occupăm.

Un sujet serios, că heroismul și devotamentul Verginii d'Orleans tractat într'un mod burlescu și satyricu nu poteajunge la gradul de clasicitate de generele seu comicu unde îl adusse Molière, que nu batjocorî de quât în adever quelle ridicole.

Numai Geniul și Talentul, quând este în adever, pote crea stylul quel mai admirabil în tôte limbele. Numai Adeverul dă putere stylului de a fi sublim quând este simplu, și de a fi simplu quând e sublim. El ne însuflă entuziasmul și admiratiunea la quelle admirabili, el ilaritatea și ênsuși rîsul la quelle ridicolе. Ŝueratul vîntului, mugetul Mărilor, murmură apelor, frémĕtul frunzelor, clangórea armelor, strepidul resbelelor, și ori-que e rident sau fioros sau teribil sau hidos și orribil, prin adever numai se pot exprimă și depinge.

1868 Noembriu

Aquestea despre epopă sau poesia epică spré a introduce pe cititorii nostri în mai mulți generi, de epopee din mai multe epoche și din mai multe limbe antice și moderne, dăm în a-queastă operă mai multe modele, unele originali și altele traduse pe quât s'a putut mai fedel.

Quelle hellenice și latine am făcut a se typări cu textul original în față, în favoreă junimii studiouse, și a bărbătașilor serioși de littere,

I. Incepem cu poema nôstră originală intitulată *Anatolida* a cărui programmă era trasă încă din anul 1836, și din cauza că o încercare am publicat cântul I așa cum era limba în aceea epocă. Restul, al căruia coprins se suie pînă la cinci spredece cânturi, s'a elaborat în anul acesta. N'am preattins limba din Cântul I însă, pentru că descriind o rebeliune într-o stare chaotică, par'quă și limba ar symbolisat epoca aqueea din starea ei rudimentară de pe atunci.

II. Quât pentru *Iliada* lui Homer n'am cercat a face nimicu, sciind că stimabilul și vechiul meu amic D. C. Aristia, cu deajuns talent și mijloace se occupă de mai mulți anni la aqueastă mare operă. Viiu dar înaintea publicului cititor cu Cantul II din *Eneide* a cărui paraphrase este în versuri exametrate.

III. Continuăm în Volumul al III cu o poemă ossianică în şese cânturi intitulată *Fingal*, elaborată în limba nôstră de astăzi în versuri alexandrine libere.

IV. Spre a dă o idee despre Dante quât s'a putut mai fedel, greutatea endecasyllabului italian, condus în *terza rima* dantescă, ar fi fortat pe traducător, reușind în versificație, să se depărteze de text din cauza rimei. Am preferit dară a dă o traducție în prosă quât s'a putut mai harmonică și poate și eadentată înre-cum, que se appropie de stylul biblic sau prophetic și cuvenit unui vate. Din divina Comedie dăm partea antenii.

V. Cantul al VII din *Gerusalemme* liberată este tradus și publicat în Currierul de Ambi sexe încă din prima ediție din anul 1844—1846.

VII. Cinci Canturi din Orlando Furioso al lui Ariosto tradus în versuri endecasyllabe, publicate fiind în Curierul de Ambe sexe periodul al VI, quare s'a perdit cu evenimentele din anul 1848 se vor dă acum înaintea publicului în al III-le volum al aquestui Curs de poesie.

VIII. După aqueste vor-veni alte încercări epice originale romane.

IX. Fiind quăd în generele epicu, după recunoșcerea tutelor litteratorilor intră și Biblia, începând dela Creațiune și terminânduse cu Apocalypsea Evangelistului, theologului, și poetului sau vatei Ioan. Vommu termină și noi partea noastră de poesia epică cu un genere de apocalypse nuoa și romană intitulată *mysterele din 36 Martiu*.

Aqueasta este materia coprinsă în volumul II, III și IV despre partea epică.

Partea dramatică va coprinde patru tragedie atât din schola ellenă și latină, cât și din schola modernă sau română. Aqueste sunt: *Prometheu desmotul* dela Eschyl, *Brutu I., Mahomet* și Hernani.

ANATOLIDA

SAU

OMUL SI FORTELE

POEMA IN DOZECI CANTURI

I

EMPYREUL SI TOHU-BOHU

I

EMPYREUL SI TOHU-BOHU

Inalt, mai sus de ceruri la locul Nemuririi,
In santa atmosferă luminei quellei vii,
De unde-emană Viața, și riul Fericirii
Adapă, recoresce cerescile câmpii ;

Și spiritul Agapei buréđă ambrosie,
 Și 'mmărgărită cämpii eternei beatituți,
 Spre a cresce Charitatea, angelica tărie
 Din quari purced Pacea, divinele virtuți ;

Pe muntele de aur în stânci de adamante,
 Cu pulbere de stelle, verđit de immortali,
 Umbrit de cedri etherii, florat de amarante,
 Și unde se desvoltă virtuțile florali

Acolo unde-adie Zephyrul de Clementă
 Prin arburii Sciinței que *domnul ! domnu !* șoptescu
 In quietutea 'naltă, d'amor, de innocentă,
 La riuri de viață, que *domnu* iar murmuescu ;

Pe culmea astui munte sub tinda Omnipotinței
 Inconjurat de angeli, puteri de Seraphimi ;
 Acolo este thronul Divinei Provedinței
 Pe mii de myriade de răpedi Cherubimi.

Cerescă harmonie organe mii resună ;
 Poeții Eternitații, Seraphi intraripați
 Sub degete d'auđuri vii harpele instrună
 Răpiți in adorare, de Domnul insufflați

Ființe de simțire, cu totul de vedere,
 Contemplă în mirare p'eternul Iehovà,
 În marea panhymnii, în sănta preveghiere
 Întregu nemărginitul resună; osanà !

P'aquellași thron d'a drépta, născut în Presciință,
 În sinu-Eternității, de angeli nevedut,
 Eternu eră și Fiiul cu Pater d'o ființă,
 Că děnsul fară margini, și fară început,

Quând Pater al Puterii, voind să'l glorifice
 Că un moștean al gloriei, că Verbu și creator
 Puteri, Virtuți, într'ěnsul să se identifice,
 Si 'ntr'ěnsul să cunoscă p'al lor incepător.

Ceresci etherii trombe în spațiuri resună
 Puteri, tării de angeli svol răpedi, lin se pun,
 În giuru Omnipotenței ministri, toți s'adună
 Attenți în tot amorul, ascultă, se suppun.

Vedu toți pe Fiiul Gloriei l'aPatrelui seu dréptă
 Si cunoscut se face Cuvântul peste tot ;
 La vocea'i mundiferă Creația aşteptă,
 Si laudă, mărire din harpele lor scot.

Și Spirite, și Geniuri, și Minți que nascu Sciință
 Se 'ntrecu să se înhine la Marele Cuvânt,
 Prin El să se 'ntregescă în totă a lor ființă
 și 'ntr'ensele să chieme al Lui coborâment.

O nouă sérbatóro în ceruri se serbédă ;
 Tragu toți cu-ardore săntă, adducu Carrul quel viu
 Que splende de lumină și de sciință deraďă.
 Pe dênsul se aséďă Divinul Verb și Fiiu,

A lui de flacăr' rôte iau drumu 'ntraripate ;
 Sunt Cherubimi pré răpedi que 'n mii de ochi lucescu ;
 Orele-eternității la dênsul înhămate,
 D'Apocalypse duse spre secoli propăsescu ;

De angeli myriade precedu și il urm dă,
 Si carrul Naintării propasă ne'ncetăt
 Din iute în mai iute și 'n calleă'i insemn dă
 Al lumii Plan symbolicu, d'attunci predestinat.

Tăria incongiură în săntă harmonie,
 Si cerurile tôte de glorie se 'mplinescă;
 Dreptatea, Adeverul, Sciință, Bucuria,
 Resar intr'a lui urnă, și crescă și se 'mmul tescă.

Iar spiritele 'ntr'ënsul prin traggerea centrală
 Celebră hymeneul ardend că mii de sori
 Ființe mii intr'una în nuntă-universală
 O flacără din flacăr' volvore din volvori

Al Păcii spirt è una cu-al Dragostii, Blândeței
 Al Dragostii ș'al Păcii intr'una se unescu
 Cu-al inteligenței ș'al 'naltei Frumuseței
 Și tôte iar în Domnul și crescă și viețuescu.

Tot este viiu în ceruri, și totul è viață
 Ș'o săntă harmonie ș'o unitate facu ;
 Un plan è tras d'attuncia și totul ne învață
 Quă suffletele nóstre tot ast-fel se infacu.

Tot ast-fel se mărită, tot ast-fel se 'mpreună
 Așa purced, și ast-fel solia' și implinescu
 Așa 'ntr'a lor Agape că flacăr' se adună
 Și tot așa că răde la centru se unescu.

Ast-fel Fiul Puterii în glorie 'naintează
 Din margine la alta în drum triumphător
 Iuțimea 'naintării prin șépte cuvintădă;
 Și vine iar de șéde pe thron imperator

Se ȫmple tot de glorie, de laudă, mărire,
 Un singur Cap archangel r m n ne nem scat ;
 Distat  n deitate, putere, fericire,
 Iar c  ministru-al cerului, el singur protostat.

Onori  i nemurire, t rie, libertate
 Avea  n quelle 'nalte, de tot se bucur  ;
 Ci, cum v d  Cuv ntul, a lui divinitate,
 Il desvolt   n sine i, si greu il app s 

St  mut marele-Archangel cu degetul la gur 
 St  neclintit la postu'i  i buzele  i mu c ,.
 Ferbea trufia 'ntr' nsul, ferbea frigur' de ur ,
 D'a templelor b ataie ochi, fa a se ro ia.

Horribil  durere de frunte il coprinde,
 Si fruntea i se infl , nu'l mai incape locu;
 In cugetu'i prin ur  concepe  i s'apprinde,
 Turb d  apostatul, o spum   , un focu.

Plesnesce al lui cre t — Nasc  P c tuirea ;
 Frum s   i rident  ii sv l  in pregiur,
 Archangelul resuff , resalt  'n el sim tirea
 Se 'nc nt  d'a sa filie ant iul Duh sp giur.

Se înamoră ; ea îl răpesce,
 Și mii de angeli o numescu sor,
 La toți ea ride ; ascuns fior
 Pe toți petrece. — La toți clipesce,
 Pe toți provocă la toți se 'ntinde,
 Cu toți è dulce ; ochi 'i vorbescu ;
 Și capu și inimi la toți apprindে,
 Ardu de placere, tremur, dorescu.

Que mare și teribilă la angeli încercare !
 Pe quine frumusețea-'i nu'l ar fi turburat ?
 O Filie d'archangel, nascută 'n cugetare,
 O femine în spirit ! Frumosul incarnat !

Rapindă, grațiösă, plăpândă-amagitore,
 Și umede și rumenă dulci buzi de Lucifer,
 O față de speranță, și mâini pré datătore,
 Un viitor fericie frumosi'i ochi offer.

A sexului ei grații inspiră voluptatea,
 Și farmecu peste farmecu în corpu'i aerin
 Miscarea ei seduce că ênsuși Libertatea
 Și 'n față ei străluce că fulger în senin.

Cochetă fară margini, cerescă curtesană,
 Incatenată voință, pe toți și captivă,
 Și toți în ea văduro de cer o suverană ;
 Spre-a' i merită favoreea, a 'npărăți doriă

La toți le vine 'n minte a 'și pune residintă,
 Mai sus de thronul Păcii, ș'a se 'ndumneștei,
 A 'și șenști, a smulge pe sămă și provedință,
 Și sceptrul Pré-tăriei spurcat a mâului

In spiritul tyrannidii, strigară ; *Libertate!*
 O mască-amăgitore infamei Tyrannii;
 Iar boltele etherii resună ; *Strâmbătate !*
 Din margine la alta troșnescu din temelii.

A reușit cocheta ; dar tipă 'ngălbinesce,
 L'al seu părinte-alergă, și ochii și sclipeseu,
 Și tremură la sinu'i, de el strîns se lipesc,
 La pept și el o stringe, și 'ntr'una se unescu.

Bubue Cerul ; se scăla Impăratul :
 Dudue etherul, quo pasă urgia ;
 Fulgere, vîlvore în spațiu șerpuescu ;
 Focul se'ntinde, curăța Păcatul.
 Marea-explosiune arrestă-eternitatea ;

Saltă firmamentul și sorii se spăimîntă,
 Cugetul de crimă pe unde se întinde
 Tot desfigurează că trăsnet incinde ;
 Focu negru și roșu lumina se preface,
 Plumb este ușurință și cerul se desface ;
 Cadu rebeli 'n spațiu, și vîjile cădînd,
 Chaos, abys mare 'i așteptă căscând
 Pică și se schimbă pe quât trecu din cern :
 Capete de angeli, de demoni picioare,
 Arripă cerescă una se mai vede,
 Alta infernale la valle 'nnegresce,
 Monstru la alți capul în abys precede,
 Talpele, lumină în cer mai lucesce.—
 Negră, fumegândă acum sunt volvóre
 Nume, suvenire din ceruri le per.

Se 'nchide Empyreul. Că fulgerul străluce
 Un gladiu de flacări que ține Michael,
 Que myriade d'angeli commandă și conduce,
 Si pacea le annunță pré blandul Gabriel.

Ca tremur și terróre să stăm pe locu cu frică
 «La toți atențiune ! — Cădutul este Satan ! »
 Satan ! resună cerul, Satan ! se 'naltă pică
 Satan ! din spheră, 'n spheră, și 'n chaos urla AN !!!

Cu mult este mai mare căderea spirituală
 Și nu pot fi cuvinte a se assemăna
 Cu ori-quare cădere que è materială
 E mică assemănare, concret a se-arăta

Quând aste intunerică de lumi nenumărate
 Nestrămutate astre, și sateliți planeti
 Que' și țin alle lor giruri prin călli preînsemnate,
 Sori, centre partiale spăimântători cometi ;

Quând tōte s'ar exmulge din m're concentrare ,
 Eșind din a lor axe, și nu s'ar mai ținé,
 S'ar' precipită 'n spațiu spre-eterna lor perdjare,
 Si una peste alta sdrobindu-se ar căde,

Ast uet que ar facce totala anomalie
 Ammestecul, ciocnirea, sgomult material,
 In certă elementele, cutremur în tărie,
 N'ar facce atâtă uet cu-ast svon spiritual.

Că soarele de mare, mai mare între stelle
 Și stinși d'a lor lumină ca Urius, Titan,
 Așa cadu legiōne de spirite rebelle
 Moloh, Baal, Asmode, Dagon, Rimnon, Satan.

Cadu răpedi noă dille, caderea se'ndesedă,
 Din regiune într'alta mai răpedi vîjiescu,
 Se 'ntorce fiă-quare, spre ceruri să mai vadă
 Și trasnete 'mmultite din urmă ii ajung.

Cadu unul peste altul ruine spirituale
 Și se resping teribil în spațiu se 'ntind
 Minti, spirite stupide, perverse și fatale
 Că flacare în vortic tot chaosul apprind.

Si cadu cădend că mintea, s'affundă în turmente,
 Vîrteje ascuțite, și tot se ascuțescu,
 Și șueră vîlvorea, că lupta 'n elemente,
 Și negri, quat s'affundă, cu-atâta se 'negrescu.

Plesnesce Universul, Abysul se despică,
 Tartarul se deschide ; de focu un ocean
 Se 'n tinde fără margini, și demonii tot pică
 Quei mari tot mai 'nainte, din toți mai greu Satan.

Aquesta, că alt sóre, si âncă și mai mare
 Și rapede că mintea, cu uet ajungând,
 In Tartar urlând cade, s'affundă că 'ntro Mare
 Quat universu 'n spațiu deschide volborând.

Se varsă, stropescu flacări, — că insola resare
 Lăut în focul Gheenei, că 'n jurămēnt fatal
 Uimit scutură capul, se 'nnecă de turbare
 Si grință la ardinții teribil, infernal.

Cu-aquellași scomult cade și Belzebuth, Aslaroh,
 Talmuth, Hamos, Asmode, Dagon, Mamuth, Baal,
 Asloret, Isis, Orus, Moloh, Balmol, Briah, oh,
 Brihmuter, Gorgon, Bulhah, Rimnon, și Belial.

Tartarul sbiară, grință și tremoră 'n turbare
 Si tipete terribili, restipă, bubuescu ;
 Lung urlă și resurlă, vendictă, resbunare,
 Blestemă Provedința, la ceruri greu hulescu.

Că unde 'ntăritate quând stă o vijelie,
 Desměsurate unde quând grele, cad, plesnescu,
 Așà munții de flacări dup'astă-anomalie
 În flisv plesnescu, se'naltă, iar cad, și iar plesnescu.

S'allină-apoi tumultul și numai è vedere,
 Profund, mare 'ntunerecu în mijlocul de focu,
 Vîrteje de fum negra rotedă în tăcere ;
 Sdrobiți abiă Demonii se 'ntorcu își cată locu.

Și que locu să'șì mai afle ? în locul de durere
 În locul din afară și unde nu ajungu ~~abreboi~~
 Nici Pace nici Repaos, nici semne de tacere :
 Exoticu intunerecu s'eternal suspin lungu ?

Quând s'ar luă unime în locu de măsurare ^{co}
 O rađă dela Sore și pînă la Pămînt, ^{lormang}
 D'aquì pînă la ceruri è mare depărtare ! ^{l'orbi}
 Unimi d'astă măsură nenumărate sunt.

Sau quât este din centru al centrelor tăriei
 1881
 Si pînă peste polul și quel mai departat,
 De șépte ori atâta Principul Fericirii
 A 'mpins Reul din ceruri damnării rezervat.

A qui statuți Demonii delunga lor cădere,
 De trăsnetele juste patrunși și sfisiați ,
 Încep să mișuiască în vasta încăpere
 Într'un noroiu de flacări de tot desfigurați.

Jurați d'attunci la relle, l'a Cerului urgie,
 D'attunci assupra lumii inventă și trimît,
 Iovidia-Ipostara, infama Calomnie
 Si Morburile tôte, Pecatul immulțit.

Corrupțiunea tontă, Trufia împilătore,
 Codarda-Hypocrisie, parodiat amor,
 Terribila Minciune, și Mórtea destructore
 Discordii paricide, Resbel uccidëtor.

Ori-que flagel al lumiș și ori-que sacrilege
 Si guerrele civile aicea se încep
 D'aicea screme Iadul și domniș făr' de lege
 Popórele rebele aicia se concepu.

1838.

II

HYMNUL CREATIUNII

Trecăte, în congoane, sănătate și speranță! Bătătoare
 Sănătate și sănătate, sănătate și sănătate! O sănătate
 Hrănăirea mierii și lăzii și mierii
 Se bucură în mieră, — și bine, bine, este O sănătate
 De sănătate și sănătate, și boala tot sănătatea! O
 Bine, bine, sănătate sănătate, bine, bine, sănătate!
 Atât de bună și bătătoare! Tot sănătate și sănătate,
 Ghidătorul de Dumnezeu, bine, bine, sănătate! O sănătate
 Cădător, domnul doresc, avea să fie o nouă, nouă
 Cădător, sănătate, sănătate, sănătate!

Oi lungă, cu români în locuri și locuri, lumina
 În lumina luminei luminei, luminei luminei, luminei
 În lumina luminei luminei, luminei luminei, luminei
HYMNUL CREATIUNII
 Si lumină, lumină, lumină, lumină, lumină, lumină,
 În lumină, lumină, lumină, lumină, lumină, lumină,
 Lumină, lumină, lumină, lumină, lumină, lumină,

Ai dis : fiă lumină ! și etern sunt, Etern ;
 Implut-am universul că poplu împregiu'ți,
 Si Spiritul vieței se portă peste ape,
 Pătrunsu-s'a Abysul d'o mystică ardore
 Si'l a coprins fiori ;

Tresare, și concepe. — Ai chaosului germini
Spre viață și spre nuntă așteptă a ta voce.

Materia inertă, și vagă, și informă
Se pane în mișcare. — E plin, plin este Cernl
De gloria'ți eternă, și peste tot splendórea'ți
Prin mine se revarsă suavă, lină, blandă.

Archangeli ai Puterii ! voi Eloimi, la faptă,
Glorificați pe Domnul prin operele vóstre,
Cântați, quocci vocea vóstră è énsuși harmonie,
Creațiō divină.

Că fulger din tenebre am resarit lumină

Lumină creatóre,

Și'n Chaos equilibru și ordinea se pusse :
Tenebriele d'o parte iau numele de nópte,
Și părțile luminei din Deu se numescu diò.
Tot spațiul se imple, și Timpul ia měsură.
Se face prima séră, se face diminéță,
Si periodu-aquesta, dì una se numesce.
Lumină, intunerecu, glorificați pe Domnul,
In diò și în noapte eternu pré-inălțați'l !

II

FIRMANENTUL

Ai dis să fiu, și éttö la-omnipotenta'ți voce
Din planul Presciinței extinsu-m'am că domă

La săntul tabernacol, nemarginitul templu !

Tessutu-s'a 'npregiuru'mi catenă-adamantină
Prin quare se țin tōte : — și m'a incins tăria.

În tot nemarginitul, în multul 'nalt de ape,
Mai sus de quat Zenithul, mai jos de quat Nadirul
Sub talpele'ți divine ai ȳis să fiu tărie
Și solidar cu tōte. — Chi matu-m'ai pe nume

Si Firmanent 'mi-ai ȳis.
D'assupră'mi ascindurō că spirit ape vergini,
Și quâte se nuntirō sub mine descindurō

Să fia fecundate.
In mijlocul lor, Dómne, m'ai rotundit că domă,
Si ceru è al meu nume,
Coprinsul fărō margini omnipotenței Talle.
Te bucură, Eterne ! Princip al Frumuseței !
Quăci opera 'ti è mare ; s'o recunosci de bună.

Se face iarō séră, se face diminéta ;
Ai Historiei Angeli, in deltele eterne
Inscrieți ȳio-a doa.

Glorificați pe Domnul, quă sănt è al Lui nume.

III

APELE

Voce Domnului peste ape,
Peste ape gloria Lui.

Puteri priordiale, principe, Eloimi,
La nuntă, la creare sculați ! suntem chiamate :
Prunci-angeli ai Recorei cu arrip' diaphane

Lucide că-adamantul,
Formați-vă în roă, din roă 'n picăture,
Din picăture 'n plōie, cantați și trageți danțul,
Descindeți și risorgeti, formați fontan' piraie,
Luați cursul în riuri, sisteme, congregatei,
Împleți și vălli ș'abysuri, și Mări, pelage tōte,
Formați de océane catena prelungită,
Și trageți, trageți hora ; încingeți tot pămēntul,

Scăldăți'l, fecundați'l ;
Din sinul vostru éttö'l quō esse că Mirésă
Din nupțială baie.

S'aude-al picăturei incantatorul timbru
Că-adamantine cōrde de vēnt infiorate ;
Fontâne, sorginți vergini, uniți susurul vostru
Cu-a riului murmură, cu uetul cascadei,
Cu spumegosul gemit fugăselor torrente,

Cu gravul flisv al Mării, și al valurilor muget,
Pangosmie-harmonie !

Să laudăm pe Domnul din quelle pré înalte
Și quelle mai profunde !
Că tunetu-a lui voce resună peste ape ;

A dis, și éttö suntem.

Quât è de biue, Dómne, quând tu dici quo è bine

Appari că o mirésa, o Matter Terră sacra,

Prepară-te de nuntă ;

Pe creștetul tén pune a munților corónă,

Plini d'aur, de rubine, smeralde, hyacinthe,

Saphire, adamante, de 'ntregile 'ti tesauri.

Ai munților 'nalți cedri, dumbravele-ebenine

Și fructidorii arburi adorni de multa flóre

Sunt brunele 'ti cosițe, regala 'ti capellură,

Aromele lor tóte, cosmeticele talle.

Să inflorescă pomii, să și dea alle lor fructe,

Să germine 'n tot locul și hérba și ori-que plantă,

Desvólte-se ori-que flóre, resfire-se miroslul

S'adórne, să profume talamul tén de nuntă ;

Și așternutul candid amorurilor talle

Intindă-se 'n tapete, archetype modele

De ori-pue ţessetură, de ori-que adornare.

Ai grațielor Angeli, formați cununi, festóne

Spre marea serbatore.

Cântați, flori, bucuriea, și lăudați pe Domnul

Pe idioma vóstră, vă exalați profumul

Spre ceruri că th̄emiiie. Formați sublime-accorduri,

Harmonie d'arome.

Natura este 'n nunta, serbare-univursală.

La germinare plante ș'eternă propagare,

Pe generi, și pe specii vă dați a vostre fructe

Cu propria semență, ș'a lumii abondanță ;

Glorificați pe Domnul, qu'aroma vă e hymnul

Și sacrificiu fructul.

Eternul se complace în existența vóstră,

Contemplă, — și e bine !

Si iar să face séră, și iar oși diminéță

In deltele eterne se 'nscrie dia-aatreia

IV

ASTRELE

A ȳis, și éttō suntem luminători ai lumii.

Strălucitóre Heliu, sori, principi de lumină,

Focare archicentre de rađe, de splendóre.

Planeti, astre, lucéferi, sisteme de lumină
Să lăudăm pe Domnul !

Spre luminarea dillei, spre luminarea noptii
În firmament ne pusse drept candele de aur
În templu său quel mare,
A fi imagini ensuși nespusei lui splendore :

Reprezentați pe Domnul, narăți a lui putere
Și gloria'i divină prin legea que vă pusse.
Lumina vă è vocea, prin ea vorbiți vederii ;
În cursul periodicu vă exprimați cuvântul,
Distingeți între vară, distingeți între iarnă,
La timpi, la anni, la dille fiți semne nemutabili ;
Aquesta vă è legea.

Armatelor de stelle, străbateți firmamentul,
La vechiele vostre glorificați pe Domnul,
În tot nemărginitul, fiți echo l'a lui voce,
Quocci dice : quo è bine.
Se face séră, se face diminetă ;
In tablele eterne se 'nscrie dioa-apatra.

V

PESCI SI PASERILE

A Domnului iar voce resună peste ape,
Și aerul și Marea se imple de viață.

Dau ramuri zoophyte, polypii iau simțire;
 Se șimble tot abysul, coprinsele marine
 De lucitorul nacru, de candidele perle,
 De rumenul coralui.

Innótă pesci 'n ape, în aer passeri svóla,
 Și bine-cuvântate d'omnipotentă voce,
 Tresar de bucurie, celebră fiă-quare

Amorurile sale,

Spre-eterna propagare și varia 'mmulțire
 De generi și de specii.

Cântați, din arrip' bateți, ființe svolătoare,
 Nălțați la ceruri hymnul prin cântecele vostre ;
 Voi notatori asemeni jucați-vă în ape,
 Împleți coprinsul Mării, cîmpie-etherii ;
 Sunt bine-cuvântate a vostre tinerete

Si candide fiori.
 L'aspectul vostru Domnul, exclamă, qnă è *bine*.
 Si vine iară séra, se face diminétă,
 Se'ncheie dia-a cincia.

VI

ANIMALELE PÊMENTULUI

La viață, la lumină, 'n sus ori-que sufflare,
 Luați formele vostre dela insectu și verme

Si pin' la patrupede que pasceti câmpi, dumbrave,
 Si pin' la selbatici alle pădurii, fere;
 Eșiti perechie tóte în masculi și în femini;
 Serbați nuntele vóstre, vă propagați în secoli
 Pe generi și pe specii, vă reproduceți semenii,
 Nutriți, vă cresceți puii que își aşteptă cuibul
 Întēiu la sănul vostru, săpoi la al Naturei
 Ospeț universale que intinde Provedința.
 La tot que è viață, la totă resuflarea.
 S'a pus și voă lege, urmați după ei voce,
 Vă immulțiți și cresceți, glorificați pe Domnul
 În varii idiome după natura vóstă,
 Quocci bine-cuvântate, aveți o Provedință
 Que'i place să vă ţiiă, și dice quă é bine.

Cap d'operă la tóte, la vocea omnipotente,
 Drept în picioare Omul appare că un rege;
 Contemplă universul, cer, sôre lună stelle,
 Si par' quă va să svole, în sus să și ia avêntul.
 Se uită în pregiuri și, contemplă munti, vâi, câmpuri
 Si tot quare germină, și tot quare resuflă;
 Si flori și păserelle, și arburi să animale,
 Si tot que este 'n mare și tot que svolă 'n aer;

Din tōte Omul simte mysteriosa voce
 Qæ'i spune quō è typul, imagina divină.
 Contemplă, se contemplă și Deul că și Omul :
 In sus se uită unul, ardică la cer fruntea,
 Umana-intelligentă simte pe deu in sine,
 Iar Creatoru 'și vede in Om assemĕnarea,
 Si se dilictă 'ntr'ensul. — « Creat'amu pe Om dice,
 « Imagine divină, assemenarea nōstră.
 « Ve immultiți și cresceți, și dominați pĕmentul.
 « Vă bucurați de dĕnsul, a vóstră-avere este,
 « Al vostru heritagiu ; și tot ce è pe dĕnsul
 « De domni să vă cunoscă. »

Ci rege peste tōte, de que Omul è singur,
 Quând tot quare viadă și simte și se mișcă
 Iși are și soția ? — Tot animalul este
 Un individ în parte, perechie doă corpuri,
 Iar Omul è androgyn, consórtea lui è 'ntr' ensul,
 In sînul său o pôrtă, la inimă'i palpita
 S'o simpte quō viadă. — Bărbatul și Femeea
 E *Ellu* și *Ea* 'n preună, aqueeași creatură,
 Același corp și carne,
 Vivificați d'un suflet, trăind aqueeași viață,
 Amorul lor nu este unirea intemplierii
 Attractia que trage pe vită către vita ;
 E'naltul suveranul amor al Provedinței

Seraphica ardore que sufflete mă

S'aquí transpare Deul.

Inalta Beatitute vădendu' și a sa faptă

Intr'ënsa se dilectă, și exclamă: *bine-fórte!*

Se face iară séră, se face diminéta;

In daltele eterne se'nscrie diaoa a sésea,

Și'ndată Creatorul, reîntră în repaos.

VII

Quăt esci de mare Dómne! și quăt de admirabili
Sunt operile Talle!

Glorificați pe Domnul, Puteri, Eloimi, Angeli,
In harpele Seraphici cântați prénălțați'l:
In cer și pretutindeni resune: osană!

Lumină, intunerecu, puteri și elmēnte,
Sori, astre și lucéferi, resune firmamentul
De laudele vóstre.

Pamēnte, trage danțul în cercul horei talle;
Si tot que este assupra' ţi ardice a sa voce
Și răgă către ceruri. — Ai munților nalții cedri,
Plecați al vostru creștet, vă inclinați, o arbori,
Si plante quâte sunteți, verdéță, pom, și flóre,
'Nalțați profumul vostru.

Tot que viajdă 'n Mare și tot que svólă 'n aer
Si pre pămēnt se mișcă, și Omu și animale

Pe idioma vótsra, pe limba' și fiă-quare
 Uniți vocile vóstre, și Cerul și Pămîntul
 Resune osanà !

Materie și Minte, cântați lauda mare
 Cântarea Creațiunii, Panhymniul Ființei !
 Cântați dioa a săptea a Domnului dì săntă :
 Sânt, sânt, sânt este Domnul, Omnipotent Eternul !
 Plin este Timpul, Locul, plin Cerul și Pămîntul

De gloria'i divină !

III

V I A T I A
SAU
A N D R O G Y N U L

ANDROGYNU
I
Era ungherés pihenőház a Párizsban
A nemegységesek haj
Egy gránát roncs alatt azután fagyó hóval
Egy zsidókai pincér gázolt a hóban
Táncsicsi Parizis

Deasăcăzirea pădurii
De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure.

De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure.

De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure.

De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure
De la pădure și de la pădure.

III

VIAȚIA

SAU

ANDROGYNUL

I

Se complectară tōte și Cerul și Pămēntul

S'adornamentul lor.

Era grădină mare cum n'a mai fost vr'o data;

Era 'n Edenul păcii plantațio divină,

Terrestru Paradis.

Acolo fu pus Omul că 'n sinul Fericirii,
 Și rege peste tóte, de tóte a dispunne
 Și a se bucură
 Că un străin și singur, uimit, fără să scie
 Nici cum, nici unde s'află, nici d'unde aquă venisse,
 Stă jos pe flori, pe herbă și resuflând profumul
 În dulce reverie.

Se uită, vede lumea pe quât vederea-ajunge
 Și'n tóte quâte vede, nu scie să distingă
 De partele d'apprópe, distanță 'ntre objecte
 Se pipăie și simte sensatiune duplă ;
 De punе la ochi mâna, el simte tot d'o dată
 Cu mâna și cu ochii ; de își attinge fruntea,
 Simțirea'i e 'ndoită ; și 'n degite și'n frunte ;
 De'și pipăe genuchii, assemenea simțire,
 Assemenea cu peptul, cu membrele lui tóte.
 D'attinge 'n pregiur hérba, de ia 'n mâna flórea
 Nu simte tot assemenei că 'n prima pipăire.
 Prin degite pricepe, nu ânsă și prin flóre,
 Ardică la cer capul, și sórele ii pare
 Quă 'n ochii săi străluce, și 'ntinde iară braçul.
 Să ia sórele 'n mâna. — Ci sare în picioare,
 Quă sórele-è departe.
 Assemenea cu munți, assemenei cu dunbrave,
 Cu pomi, cu flori, cu fructe voiesce să le-attingă

Cum s'a attins pe sine, cum quelle din pregiuru'i.

Se mișca și cu pasul se'ncerca să le-ajungă

Se măsura distanța cu-a tactului simțire.

Că ochii la lumină, aşă i se deschide

La Minte cugetarea, și 'ncepe a distinge

Între aquì și acolo, între sujet și objecte,

Pe sinele său propriu din tot que nu e sine.

La început credușse quătote eră 'ntr'ensul.

Quând vine Pruncu 'n lume, abia condus cu annii

Ajunge să cunoscă în studiul prunciei

Și al copilăriei, în annii-adolescentei.

Quăte ajuns în flóre, că june le cunoscă,

Și judecă și scie. — Cu'ncetul se deprinde

Cu ori-que cunoșință.

Iar primul omu appare din mainele divine

Intregu și de o dată plin de vigore june,

Apt d'a distinge 'n dată din Reu și dintre Bine,

Și mintea'i se desvólta în quăte-va momente

Cum nu se mai desvólta la noi posteritatea

Cu annii și cu secoli.

Incepe să se misce, voiesce a cunoscă,

Attinge, și numesc objectele pe nume.

Ea plantele d'a rôndul, se uită la vâi, déluri

La riuri, la fontâne, la câmpuri la dumbravă,

În tóte se 'ntellege, și dup'a lor natură

Prin nume le define.

Cu tóte se cunósce, cu tot quare vegetă,
 Cu tot quare viadă, cu pasere cu vită ;
 Și'l recunosc iar tóte de domnul lor și rege.
 Pe din ainte'i tóte, voióse, fărō temă
 Perechi și după specii trecu rânduri spre 'nchinare
 Trecu passeri, păsperelle, și ciripă și căntă :
 Cu soçu'i Philomela, și amoros Columbul
 Cu ténéra columbă, fèdela Turturellă

Cu soçul vieței sale.

Berbecele cu Óiea, Junicea lûngă Taur
 Cu-a sa Lionă Leul, și Tigru cu Tigressa
 Lena, Lup, și Vulpe vin umili înainte'i,
 Cu limba ii săruta, picioarele și mână,
 Se tăvălescu, se jocă, și arată bucuria,
 Spre semnu de malțumire, luându'și al lor nume

Și trecu l'a a lor păsciune și jocuri innocentă
 Junicea cu Liona sunt bune vecinelle,
 Cavalla pe Tigressă, voiósă pune narra,
 Tigressa pe Cavallă c'o labă pufulină
 O mângie ușure, și mutual se cércă ;
 Și pîn'la Pisicuță, cu Soricellu 'n labe
 Și jocă resăltându'l că pruncul cu o minge.

II

În tôte Omul simte nespusă bucurie,
Şi cerul și pămîntul il pune în extase.

Frumosă 'i pare Lumea, și *Cosmos* o numesce
(De marea i frumusețe) divin adornament.

Ci n'are cui să 'mparță nici marea bucurie
Nici cuget, nici plăcere ; quăci è cu totul singur

Si n'are și semen.

E Omu, și n'are Omă, că Leul o lionă

Ca Turturellul sócă. — Cu tôte, aqueste simte

O voce-interioră, mysteriosă voce

Şi ténără que'i spune quă nu è, nu è singur,

Quă pórta un alt sine în sinele său propriu.

Que 'n sinul său viaďă, la inimă ii bate,

Cum simte Mama 'n sinu și quând saltă embryonul ;

Ea scie quă într'ensa începe o viață

Din propria'i viață că un deposit sacru,

Ea scie quă è fructul amorurilor sale,

Objectul adornabil ardorilor materne.

O scie cum sciură în sus d'atâțea secoli

Şi ténără ei mamă, cum a sciat Bunica

Străbunele 'n sus tôte ; cum scie-ori-que femei :

Iar primul omu și mire, augustul nostru pater

De unde avea să scie que saltă și s'agită
 În sinu'i l'a sa cóstă de inimă apprópe ?
 Nu scie, ci resimte, quă nu se află singur
 Și'n neastêmper straniu dorințe 'l infióră
 Se 'mbrasadă singur, și amă cu ardore
 Și nu scie que amă . . . Se înamoră 'n sine
 De quel mai inefabil legitim amor propriu.
 Suspină și se simte ferice 'n șufferire,
 Își retăcesce pașii ; și cată în neastempér.
 Se pune spre repaos subt arbure la umbră.
 Uimit că în extase, addórmă cuin dorm pruncii
 Ca 'n légén de verdetă, de tinerelle rose,
 Și petrecut de perle unei sudori ferice.
 În somnu că'n aromire, că și cum è aievea
 Quând Omul dulce dörme, și simte și aude
 Quate 'npragiur se'ntemplă, appare o Ființă
 Augustă radiosă. — Eră Divinitatea.
 În formă de omu appare, cărunt și venerabil.
 Și plin de bunătate. S'apropie affabil,
 Și pune a sa mână pe cóstă lui din stânga.
 A tóte-creatorul operator devine,
 Și bland desparte cóstă și ușurel o smulge.
 Că dintr'un argil nobil spre plastica divină ;
 Și o desparte astfel precum desparte Deul
 În faptele'i divine, să dea viață nouă

In locu de a distrugge

Profundă este plaga, și omul simte dorul;

Ci dorul este dulce că dorul que provine

Din -mâna Provedinței, ca dorurile-Agapei.

Quine-a simțit amorul o scie quat de dulce

Ti este și durerea. — Sub mâna creatore

Se 'nchide 'n dată plaga cum vine la locu apa

Quând mana se affundă să ia dintr'ënsa parte.

Sub mâna creatore palpita caldă carneia

Și cōsta se mlădie. Într'ënsa Deul suffla

Mai mult de quat viață, Amorul divin suffla.

Și edifică Domnul aquea vitale cōstă

Que din Adam luasse, că templu, în femeec.

Cum esse creatura din mâna creatore

Suavă se mladie și mólle se-angelisă

Și Dumneșeu vedēnd'o, din grația'i quea mare

O și numi *Mulliere*

Quând ne tot spun poetii de fabula Minervei

De creieri,lui Joie, d'a lui cephalalgie

De marea 'ndemânare la mesterul Vulcan

Si de severitatea, de candida bellețe

A virginii Pallade, que coppie obscură,

Que palidă-imitare, după originalul

Al omului archetyp ! Si que e de poeticu

În quea grotésca armată, à lui Vulcan secure

Cum și 'ntr'o amazonă coifată 'mpăvedată,
 Saltând totă armată, din creștetul lui Joie
 Cum ese o păpușă, saltând dintr'o cutie
 Divina nôstră Evă, — și Eva è viața
 Cui mai târziu și Ebe îi disseră de poeti
 Junete, renoire, viața în splendore —
 Divina nôstră Evă, în totă nuditatea
 E tot que è mai nobil, mai grătios, ferică
 Mai adorabil . . . ansă currend și vom vede-o,
 Quicci éto quo dispăre, pre cum dispăre Deul
 Si Omul se destéptă din dulcea aromire.

III

La umbră lîng'un daphin că p'un așternut mólle
 Pe hérba mladiosă cu flori îndamascată,
 Că pruncul intr'un légén dormià prima femeă.
 Cu tîmpla p'a sa mâna, sublimă de innocentă
 In totă nuditatea divinelor ei grătii.

Că peplu peste corpu'i se resfiră în rade
 In unde de lumină cosițele'i de aur
 Si'i coperià da lungul augusta nuditate,
 Si sinul d'alabstru, și brațele'i rotunde.
 Pre frunte'i o sudore de perle transparente
 Si un surris pe buze c'al pruncului que dörme
 Spunea de beatitatea a unui vis ferică.

Susurul apei vie fontânei de apprópe,
 Murmura frundăturei, cântarea Philomelei
 S'a vîntului sufflare că un flor pe frunte'i
 Din somn o deșteptară. Deschide la cer ochii,
 Se uită împregiuru' și ; nu scie unde s'affla,
 Nu scie d'unde vine. Se scăla în picioare,
 Se pipăe, tresare l'al degetelor carmen,
 Si'n răpedea mișcare, în gestele'i naive,
 I se resfiră pérul, și pérul attingênd'o,
 O dulce 'nfiorare d'alungul o coprunde.
 Din tóte quâte vede pe flori își pune ochii.
 Si'ncepe a culege, și pasă in ainte
 Saltând din flóre 'n flóre.

Din multele fontâne curgea limpede apă
 Si'n riurelle limpedi se adună 'n preună,
 Formând că o câmpie liquidă cristalina
 Că cerul de albastră; și lucie și lină,
 Quât celesteu s'ar dicce. — La lucida lui faça
 La arburiilor umbră attrasă de recore,
 'Si 'ndreptă-acolo pașii. Si vrînd să se așeze
 Plecându-se spre apă, appare drept în faça'i
 O formă 'ncântătore. Se 'ntinde să se uite,
 Se 'ntinde să quea formă. Tresare, se retrage,
 Si forma se retrage. Revine încântată,
 Ridente 'ntinde braće ; revine iar și forma,

Ridente 'ntinde braće ; și braćelete intinse
Attingu, turbură apa . . .

O astfel de 'ntemplare și unică în lame
D'a se miră în apă, să a se vedé pe sine
Că e năști-într'un specol, și făr'a sci quō este
Imaginea sa e năști, și far'a și da cuvēntul
De quāte i se 'ntemplă, n'a mai putut s'adviiă
De quāt primei copille que singură sub sōre
Nu mai vedeusse încō imagine umană ;
S'apoi atât de bellă, atâta de perfectă !
A questa-e adevărul, acesta prototypul
D'o scena-atat naivă, să atât de grațiösă.
Iar fabula antincă d'a lui Narcis fontană
Și de înamorarea a lui cu sine e năști
E pallidă minciune, contrarie naturei.

Revine iară Eva și și vede iar ritrattul
Se înamoră 'ntr'ensul ; și vana ei ardore
O face să s'arunce și 'n braće să'l appuce.
Se scaldă 'n apă rece, și neaflă nimică
Remâne-extasiată, cu totul disperată
Din apă se retrage.

IV

O voce-interioră o face să dorescă
S'și aibă o soție că forma que vedeusse

Și inima îi bate d'amor și de speranță.
 Eră preocupată d'objectul que-o, ncantasse,
 Eră înamorată de bella ei figură.
 Noi nu putem descrie aquelle frumusețe
 Ci'n quâte-va cuvinte.

Ne tot vorbescu de angeli, ne tot deping la angeli,
 Sculptorii și pictorii, poetti'ntr'a lor vervă.
 Să mergem la sorgintea'i, de vrem să scim frumosul.
 A tóte-creatorul, principul Frumuseței
 Din grația divină qnând trasse idealul
 Belleței absolute, imaginii divine,
 Prin mâna'i creatore 'l-inființò in faptă
 Si'n plină realitate prin Om, a sa făptură,
 Si totă frumusețea o pusse in Femei,
 In verginea primară. — Frumósele din secoli,
 Que-au appărut ori-unde și au să mai appară,
 Cântatele lor grații, proporțiunii symetrice,
 Faimósele bellețe într'una adunate,
 N'arintregi o Evă (que coprindeă in sine
 Că'n germine tot sexul) cap d'opera-a Naturei
 Si filia dilectă divinei Frumusețe.

Mulți ochi s'assemenea ro cu-a cerului culóre,
 Cu sori, și cu lucéferi ; — Ci, d'ați avut 'nainte
 Doi ochi que adorarōti, și radele-amoróse
 De v'au pătruns vr'o dată, que v'a păsat attuncia

D'a cerului culore, de sôre de lucéferi,
 Pe lûngö căutarea Dilectei que vë face
 Să sciți que è viața, que este fericirea ?
 Que comparare 'ncape între-aquei ochi și sôre ?
 De sciți d'aqua extase, nespusă fericire,
 Multîți-o, înalțați-o la maxima putere
 Si veți ave idee de ochii, fruntea Evei,
 A nobilei, divinei viragini primitive,
 Model de frumusețe ia angelii din ceruri
 Quând vin qua să reveste imaginea umână,
 Aquest fel era Eva, commună nôstră Mater,
 Quând de fiori coprinsă, cu fruntea radiosă
 Cu ochii plini d'ardore, cătă în neastêmper
 Părerea que vedusse și dispărusse 'n apă.

V

În intervalu-aesta, Adam deștept sub platan
 Dup'aquel vis ferice, avea tot înainte
 Augusta, gloriósa fiigură creatore,
 Si mai virtos ființă din cōsta lui creată
 Atât de grătiósă, bellissimă și mólle,
 Cui i s'a qis Mulliere; Iar numele de Eva,
 C'o mystică putere și mânghiaș audul
 Si'i încântă ființa. — Ci fericirea scurtă
 A visului trecusse. Trecend și reveria

Que'l consolă atată, vedù qud e tot singur,
 Cu totul solitariu,
 Perdend ori-que speranță, că 'mpus sări 'n picioare.
 Attunci il vede Eva ; el n'avea aquelleași grații
 Aquellași aer dulce imaginii din apă.
 Era d'o frumusețe mai fórte, mai severă
 Que inspirând respectul, attrage și impune.
 Cu bucuria 'n dată și o téma o coprinde,
 Quăci Junele vădend'o, venia voios spre densa,
 Vădendu'și idealul. — Intimidată Eva,
 Iși strânge sinu 'n braće, s'accopere cu pérul
 'Și intórcе 'n apoi faça că prin instinct de fugă,
 De și nu i desplecusse a Junelui figură.
 In forma lui virilă, in nobila'i statură
 Era plin de vigore și plin de majestate.
 Quea gravitate blanda și seriosul aer
 De autoritate intimidă pe Eva,
 Si o făcù să fugă.

Adam recunoscendu'și obiectul adorabil,
 Al visului fericire strigă, iuțindu'și pasii :
 Stai, bella mea dilectă, intórc-te, o Eva !
 Osu nobil, adorabil din propriele'mi óse
 Din carnea mea esci carne, viață din viață'mi
 Te cată al meu sufflet, ființa'mi te reclamă
 Că parte integrante a existinței melle

Să fim în tot d'auna, precum am fost, un corp.
 Stă verginea, s'arrestă, quoc'i fiă-quare și cată
 Mai mult de quat soția să numai fiă singur.
 Iși cată jumătatea din sinele său propriu.
 Adam își simțiă dreptul que avea într'alle sârbe
 Și Eva datoria nevoieă imperiosă
 D'a reveni la sine de unde emanasse.
 Vocația spre nuntă era 'nnăscută 'ntr'ensa,
 Cu ea venisse 'n lume că și cu modestia
 Virtuții virginală, că și cu conștiință
 D'a sexului valoare să demnității sârbe.
 Intinde mâna, cede l'ardoreă juvenilă.
 S'arrestă și aștepta. — C'o blândă maiestate
 Adam o 'mbrăcișa; ea s'abandonă placid
 I se mlădie corpul sub brațul que o strînge,
 Iși lasă docil capul și'l pléca p'ai lui umeri;
 Iar sinul d'alabastru în unde i se gonflă
 Sub velul transparente al blondelor ei plete,
 Intimpină să attinge, și electrisă sinul
 Divinului său Mire. El tremulă să o strînge,
 La peptu'i se lipescă, și'n sacru său deliriu
 Depune p'a ei frunte, nupțialul primul băciu.
 Ea își ardică ochi și amoroși și langhidi,
 Și plini de eluquintă, că răde de lumină
 Se pun pe a lui frunte cu-aqueea tinerețe

Drept dulce recompensă l'ardentea sarutare

Nici cerul, nici pământul nu'i offerisse-âncă

Que-va mai adorabil ! — Descopere într'ênsii

Que n'a putut Edenul a'i presentă mai dulce,

Mai răpitor, mai nobil, s'a'l incântă atâtă,

Adam perde puterea, jos iu genuchi se lassă.

Din ast moment începe sub sôre adorarea.

Şi'n adevăr Femeea fu viul edificiu,

Insufflețitul templu que a putut să 'nspire

Amor și adorare, și pe altarul quărui.

Din inimă, din cuget se pusse 'n holocaustu

Al Laudei s'al Păcii sincerul sacrificiu.

Lăsă-va Omnl tată, lăsă-va p'a sa mumă,

Şi de a sa femei lipise-va cu sufflet,

S'un singur corp va facce.

VI

Se scolă Adam ; și Eva în brațele-amorose

Il strângă cu ardore ; el mai ardent'o strângă

Şi sin la sin ferice se 'mparadisă Mirii.

Tiindu-se de mâna în mutuali affectii,

Adam duce pe Eva în légénul d'apprópe

De flori și de verdetă. — Nici un thalam vr'o dată

Din stanțele regale augustelor mirese
 N'avu atâtă artă nici adornare simplă
 Cu-atâtă maiestate, decor mai admirabil.
 Flori, vițe în festone, cum nu produce artă,
 În totă abondanță, în totă frumusețea
 Suav decoră bolta, păreții și intrarea,
 Extasie vederea, și încântă miroslul,
 Pe un tapet de herbă cu flori presemnată
 Se desemnă ridente și rosa amorosă
 Si candid' iasomie, safranul, hyacintul,
 Pe asternutul molle de herbă că mătasea
 Achante, lăcrămiore, voiște viorelle,
 Odorifere plante brodă thalamul nunții.
 A tōte-Creatorul, principul Frumuseței
 A fost decoratorul quānd a plantat Edenul.

Conduși d'al Nunții angel Miresa cu-al seu Mire
 Tiindu-se de mâna în săntă nuditate
 De quare n'avea temă nici d'angeli nici de Domnul
 Nici unul despre altul, intrarō 'n sanctuarul
 Mysterelor divine și d'unde avea să éssă
 Intrégă omenirea spre-a populă pămîntul.
 Au fost sacerdi de preoți de mâna Pré înaltă,
 D'o dată cu viața venirea lor pe lume,
 De patriachi ai Legii conubiului sacru.
 Quine ar puté descrie nespusele transporturi

Candórea virginală și grațiele Evei,
 A lui Adam fervore, întrégă fericire
 Și extrema pietate l'a ritului plinire ?
 Impinși d'angelul nunții pe asternutul mólle
 Sunt unul lângă altul în tótă innocentă
 Adam incepe ritul; c'o dulce resistință
 I se suppune Eva și 'n holocaustu cede

A se 'mplinì Mysterul

.....

Attuncia împreună în tótă fericirea
 Simțirō paradisul și 'ntréga beatitute.

Că fulger fiori multe coprinserō pămîntul
 Ș'electrisat revarsă profumul fecundării
 Si pulberea-auree zephyrii o resfiră.
 O pulberă amorosă ia plantele da rôndul
 Se 'mbată de delicii, din flóre peste alta
 Se 'nfiorarō passeri d'amor, de bucurie
 Din arripi, arripiore băturō și cântarō
 Si celebrarō ritul misterelor vietei
 Lucéferi, astre, stelle, și ênsuși casta Lună
 Apprinserō că marturi fâcliele nuntale
 Si angelii Agapei cântarō epithalamul
 Si acțiuni de grații, d'amorul conjugal

In chorul astor angeli, o bard al Albion-^{ei}
 O Milton, treci la rôndu'ști. De ai perdut vederea,
 Ti e inima 'n lumină și geniul în ceruri;
 Cu harpa ta de aur celebră Hymeneul
 Salută că un vate amorul conjugal
 Cu quare numai Omul a fost dotat din ceruri.

IV

ARBORUL SCIINTEI

De este o războiște săptămână
De artă, de poezie, de istorie, de știință,
De muzică, de literatură, de teatru,
A fost și o fereastră.

Legătura fratilor
 A creșterii cunoașterii în sine prezentându-ne
 Într-un mod deosebit de clară și puternică.
 2. O mare diferență în durație între
 În Asia și statul său
 Ar fi trebuit să răsuare și să lezeasă
 Se le suține, răsuare și legea
 Que nu facă și să lezeasă
 Dacă suntem
 Din luptă, ușoară sau, după o luptă dură,
 Prevenim răsuarea României în următoarele
 De la fost o slăvitură și doboră și boala
 Cu nevoie să ne spărge și să aducă
 Această slăvitură să fie într-o luptă
 Adeseori prea multă și să nu
 Iată că, într-o luptă, se face
 De partea protecției și a cunoașterii
 A fost săjus o luptă dură,
 Cu a fi să cunoască și să cunoască
 În care să cunoască, să cunoască
 De dreptul la viață, să cunoască și să cunoască
 IV

ARBORUL SCIINTEI

I
 De este o cădere, a fost și o stare cultă
 De arte, de sciințe, de pace, de dreptate
 D'amor, de harmonie, de bunuri legitime,
 A fost și o fericire.

A Greciei cădere în sine presupune
 S'o mare 'naintare în quare infloriră
 Virtuți, Sciințe, Arte, și Drept și Libertate,
 În quare se născură și atât se desvoltară
 Talente, Minți, și Genii, heroi și legislatori ;
 A Greciei cădere, ne dă să înțellegem,
 Din fapte 'nvederate, qu'a fost a lumii scholă,
 Precum căderea Romei ne'nvederedă 'n faptă
 Qu'a fost o diniorră și domnă și potente .

A Omului cădere de que să n'aibă 'n sine
 Aqueeași însemnare ? de que să nu ne spuiă
 D'un 'nalt grad de cultură în quare Omenirea
 A fost ajuns o dată, și a căzut la urmă ?

Toți popoli din lume conservă suvenirea
 D'o stare fără 'naltă din quare cădu Omul.
 Tradiția ii dette și forme variate
 Si nume după locuri : la unii evu de aur
 La alții paradise, la mulți divină eră
 Cerésca 'mpărătie, perfecta fericire.
 S'a dîs quă pe attuncia locuitorii Terrei
 Eră mai sus de omeni cu mintea, cu puterea
 Quând domni pe elemente, restrâbătea pământul
 Si aerul și Marea, quând Spațiul și Timpul
 Eră al lor dominiu ; perfecta fericire
 Sau absolutul Bine eră a lor avere

Legitim heritagiu.

Tradițiuni c'aquestea eră 'n mare credință
 In Asia întrégă, și quăți n'ar fi credut'o
 Ar fi trecut de empii, nedemni de existință.
 Se le luăm d'a rōndul, făcend aqueeași calle
 Que au făcut și elle prin lumea primitiva
 D'a Omului cădere.

II

Să 'ncepem d'unde 'ncepe credința despre starea
 Aquei culture 'nalte, de unde cădu Omul.
 Așa de fostul bine, d'antica fericire
 Se narră pretutindeni și 'nvederéďă fapta
 Qu'a fost que nu e astădi, un 'nalt progres în tóte,
 In quare omenirea se bucură ferice
 De dreptul la viață.

Aquea antică eră s'arată, cum ammu dis'o,
 Sub varii multe forme, sub varii multe nume:
 In Indii se numesc Maharchiane faste
 Quăci ómeni d'attuncia eră Maharchi pelorii
 Mai mari de quăt pămēntul, a tot potenți cù deii
 Si leii, tigri, lupii, momițele, asinii,
 Si énsuși pescii Mării avea mai multă minte
 De quăt regii de astădi; iar vulpile și lupii,
 Se pricepea mai bine de quăt toți pharisei;

Spre a 'ncellà și a smulge.

O singură cetate era tot globul nostru
 Muharchii, cetătenii, aquestei urbe vaste
 Era quât universul de mari și formidabili.
 Pe lângă ei pămîntul era că o punctură
 Si, o minune mare! quăd ei Muharchi quât lumea
 Cu mii și millione se desfătă pe dênsul
 Si bea la ambrosie și se punea la luptă
 Precum se luptă șeii sau regii pînă astăzi.

In mijlocul cetății que-era că o grădină
 Si Arborul Sciinței crescea superb spre ceruri
 Nemărginit cu trunchiul. — Că și Sciința énsăși
 Se impărțiă în ramur' în crace, 'n ramurelle.
 In secțiuni a parte, capitoli, paragraphe
 Articoli, Axiome, și quâte are sciința
 Să semene cu pomul.

Aquest arbure mare era că ori-que plantă
 In jos cu rădăcina, spre cer cu-alle lui ramur'
 Si rădăcine 'ntinse que sfredeliă pămîntul
 Si străbătea profunde în iad că nisce pompe
 Quât să spăimînte mintea, și să 'nflore carnea.
 D'acolo și trăgea sucul și'l respăndea în fructe
 Qua d'or veni yr'o dată p'a aquest pămînt și ómeni
 Precum veniră 'n urmă, să nu guste dintr'ensul
 Quăci mórtea ii aștepta în stirpea lor întregă

In totă-eternitatea.

P'aquest fel de credințe și Brahma și Brahmanii
Iși stabiliro siguri și thronul și altărul
Si ordinea legală.

III

Un hereticu o dată potente quât Maharchii
Arhibrahman din lăgen, sacrat de sine enșuși
Si suveran pontefice, c'un braçu de 'naltă forță
Ia pomul, și smulgêndu'l din quelle mai profunde
'L intorce și'l infige cu rădăcina 'n ceruri
Cu ramurele 'n quoce spre noi că nisce rade
Să 'nvețe d'altă dată să nu mai sugă mórtea
Că pin'atunci din iaduri; ci viață și lumina
Din quelle pré înalte; să credeă fiă-quare
Quo quine din el gustă ia viață și putere
Spre a combatte Fărta que se credea quo este
Ea enșași Absolutul.

D'aqueasta cutedanță se sbucind pămîntul
Toți sănții, toți Maharchii strigarō : sacrilegiu
Trădare-apostasie ! quo după dênsii, lumea
S'a 'ntors, ca nici odată, cu josul său in sus.
Nici Anna-archierul, nici doctorul Caiapha
Cuvioșia totă, cu scribi cu pharisei
Nu'si sparsero vestmîntul și nu strigătata

Quând incarnat Cuvântul spre nutrimentul Mintii
 Iși dette al său sânge, doctrina sa divină.
 Nici ensuși santul Papa n'a fulgerat atata,
 Din culmea Vaticanului, urgie și-anathemei
 Quând Luther hereticul se pusse să proteste
 Altissim să proclame și voiea conștiinței
 Si liberul examen.

Era nevoie mare în Indiele tôte !
 Si de aquì 'nainte persecutări, martyre
 Furci, bende, rugi, și róte; cu mórtea toți să móră
 Si quâți n'au attins pomul. —

Ci Arborul Sciinței fu stransplantat în China
 Cu rădăcina 'n ceruri.

P'atunci China mai simplă, cu totul primitivă
 N'avea atâta 'nvețuri cà quelle deprin Indii
 Chinesii 'n simplitate nu se putea pricepe
 Cum mii de universuri de colosali Maharchi
 Putea să se desfete pe glob cà un grăunte.
 Au fost anđit âusă din tată la alt tată
 Qu'a fost mai dinainte timpi, dille fericite
 In quare și mâncă Omul fară labore pâinea
 Si ómenii cu toții era nici vermi, nici humă,
 Ci suverani cu toții, imperatori celebri
 In strictă allianță cu quelle pré înalte,
 Quăci cerul cu pămîntul era că doă Staturi

Vecine și amice, în bună harmonie,
 P'attunci imperatorii (qu'asa se dicea Omul)
 Pe călli d'argint, de aur, de fer peste tot locul
 Cu trăgători d'aramă versând flacări pe gură
 Mergea unul la altul și devorând distanța
 În quâte va minute în țăr i pré depărtate
 Iar alții 'n vehiculle că stellele volante
 Cu ippogriphi de flacări că fulgerul de răpedi
 Iți străbatea prin aer de-la pămînt la lună,
 Din lună drept la sôre. — P'attuncia tóta lumea
 Era în fericire, p'attunci era și riuri
 De miere și de lapte.

Dar cum, nu se pré scie, quo' 'ncetul en 'ncetul
 Se tot corrupse lumea, și éttö și căderea.
 Spre consolare ânsă, advine Pomul Sciinței
 Si tot gustând dintr'ensul, (cum gustă din seință)
 Locitorii Chinei inventă astădi una,
 Inventă mâine alta ; cu corpul și cu mintea
 Se pusserö 'n travaliu, se detterö la arte
 La maest:ii, sciințe ; afilarö nisce semne,
 Spre a se puté 'ntellege cu quei que sunt departe
 Si cu posteritatea ; făcuro typographii ^{sup n' obare n'}
 Hartia inventarö, facurö cărți sau table,
 Tin mult la industrie, s'a cämpului cultura
 O au drept lucru mare, quo' ară s' Impératul ;

Si le a remas credință quă au să mai ajungă
 Tot cum mai fură-o dată, 'nainte de cădere
 Pe drumuri ferricate cu cai de accioie,
 Si vărsatori de flacări, distanță să devore
 Si lumea să străbata din margine la altă
 Si qu' or s'ajungă anco' qua 'n clipă că un fulger
 Appus cu Resaritul să stea gură cu gură
 A se 'ntellege 'n vorbă că 'n dillete aquellea
 Que le numiă divine.

Aquestea le cred tôte și anco' și mai multe
 Ci nu se pun să facă, așteptă să le viia
 De peste mari d'a cindea, din lumea quea mai nnoă
 Din terra lui Franklin.

Quăci ei au o credință, și tîn pré mult la densă
 Quă sôrele lumină tot dela Resărituri,
 S'a învețat să viia; quând alții buniără
 Așteptă să le viia dela Appus sau Nord.

IV

(In secolul de față progresul nu è anco'
 La gradu 'n quare China se crede qu'a fost Omul
 'Nainte de cădere; quând ansă după secoli
 Va tot 'naintă Omul, și după o catastrophă
 Ar' recadé cu total în nuoa barbarie

Si ori-quând pe el se pune al Domnului 'nalt spirit.
 Iar mythul despre Lemnul Sciinței era încă
 În credit între stirpea lui Abraham sau Brahma,
 Ci'l narră omenescă, că și cum nu 'l ar' crede,
 Quocă pré cu pietate vorbesce de Sciință
 Que Dumneșteu pusesse în inima quea dréptă
 Lui Betseel s'opere și să architectone
 A Marturiei Tindă.

El face istorie din fabula trecută
 El spune quō Edenni e parte din Asia
 Prin quare trece Tigru, Gehon și Eupratul,
 Și pote și 'nsuși Istru cui și Phison se disse,
 Grădină que-avea într'ënsa Syria-Ethiopia,
 Cu Indii inpreună, cu țările-Evilat.
 El spune quō acolo era stabilit Omul,
 Cultivator, custode, de mâna pré înaltă,
 Qu'aquelle mari coprinsuri, de multă lor cultura
 Era că o grădină cum nu e adi Europa,
 Quō Omul mânând pâinea în totă abondanță
 Fără sudoreea feței, ne dă să înțellegem
 Machine de laboare que-au fost liberat brațul
 S'o mare 'naintare d'indrustrie de arte;
 Quō 'n plină libertate Femea-era consórte
 Mai sus d'o Aspasie mai sus de quat o Sappho
 A lui Pindar emula, și întregind pe Omul

Că demnă jumătate, născea fără durere
 Quă Arborul Sciinței, că 'n ori-que ţerră cultă
 Crescusse 'n quea grădină, și prosperă d'allături
 Cu Arborul Vieței.

Ne spune de o stare de pace, d'harmonie
 In quare adi Europa s'a pus pe drum s'ajunga
 Si d'unde Omenirea cădū că și Egyptul,
 Si Grecia și Roma. – Qu' Adam că o figură
 Personifică Omul din era de prodige
 Culturei primitive, cădut în barbarie.
 Si'n marea lui cădere, lipsit c'ori-que mișloce,
 Lipsit d'ori-que sciință, de tot que ușuréda
 Si brațele și corpul, de ori-que instrumente,
 Redus, pre cum se dice, într'o informă sapă
 De lemnu fără ingrată, și ast fel a'și susține
 Viața cu labórea, a'și blestemă ființă,
 A'și facce din femei o sclavă tremurândă
 Iar din posteritatea'i moștenitorii Durerii
 Ai Gemetului filii.

Narrată pe-omenesc tradițiunea-antică
 Ne face să 'nțellegem ænigma que agită
 De șépte deci de secoli, umana rațiune.
 Aqui s'aude clară a Historiei limbă
 Que-atata se distinge d'al Fabulei character.
 Que ne descrie annii și dilele de aur

Ai evului ferice atata de contrariu
Cu énsuși fericirea.

O viață monotonă d'o 'ntréga nemîșcare,
Quând riurele d'astađi era riuri de lapte
Piraie curge-miere, quând fructele din arburi
Eră pome de aur, și ómenii la umbră
Și neattinși de sóre sta resturnați că prunci
In légén de mëtasse, făr'a mai sci de maine,
Si arborii de sine plecă alle lor ramur'
De fructe încărcate că muma que își pléca
Cu tinerețe sinul l'a pruncului seu buze.
Nici artă, nici sciință, nici frementarea minții
Nicl semn de rațiune. — Se pote fericire
In plină neacțiune, monotonie 'ntréga ?
Și'n quare locu al lumii au fost aste terrémuri
In visele-indiene ? in cämpuri elisee ?
Gradinele-hesperide c'aquelle încântate
Gradine-alle Armidei create că prin fermecu
Si quare nici o dată și nicări n'avuro
Nici locu nici existență ?

IX

In aděver cădereea a fost și este-o faptă,
Quăci degradat fù Omul mai jos și de quat vita
Si ori-quare-ar'fi forma prin quare se transmisse

Invederă dă timpii de 'ntrégă fericire
 Si d'o cultură 'naltă, quat li s'a dat și numet
 De timpi divini, timpi d'aur.

Ci quare è cuvîntul căderii deplorabili
 Al unei catastrophe atâtă de complete?

— Să ascultăm respunsul sau paradoxul mare:
 Quocă cutedă să guste din Arborul Sciinței !!!
 Si que, au mōre Omul quând gusta temerariu
 Din fructele Sciinței?

Problema se prezintă mai mult de quat ænigma.
 Ci studiând progresul cu Historia 'n mână
 Se pote qua'n ænigmă s'afflăm și adeverul,
 Să trece în peste tôte quâte putù să 'nvante
 Si să fabrică Omul spre a lui necessitate
 Invențiuni de vase ; de varii instrumente
 Cu usul profitabili, cu abusul desastróse.
 Sunt ansă legi eterne, coprinse 'n marea carte
 Que s'a numit Natură, și aquăror existență
 Si 'ntrégă implinire fu ordinea Naturei
 Quând a eșit din Chaos, și quare nu se calcă
 Nepedepsit de nimeni.

Pe apă nu se amblă, prin aer nu se svăla ;
 Sciința ansă vine și produce vase
 Si nave și batelle, și aerostate ensuși.
 Aqueste admirabi alle Sciinței fructe

Gustate fără cumpăt sau fără sprevedere

Pe lîngă a lor folose addusseră și mórtea

Tot fructe-alte Sciinței sunt și armele de luptă

Măciuca, or securea, or gladiul, or spada,

Săgăta, arcul, lancea, făcute spre-appărare

Și 'n fond spre a distrugge.

Progresul è mai mare. sciința mai departe

Quând ne produce fructe că pulbera tonante

Ș'allăturea cu dênsa fulgerătore arme

Și tot mai mortifere că quelle mai din urmă

Și quelle que cu timpul mai răpede vor stingea

Și arde și distrugge.

Quăți ati gustat din aste ingeniouse fructe

Tot fructe-alte Sciinței spre a subjugă, distrugge

Ș'a domină că deii, trăit'ati cu viață

Sau ati murit cu mórte, făcându-vă or Câini

Or victime că Abel ?

Să punem hypothesea de que-ar puté s'advia

D'acum în quăți-va seculi d'enventiuni, progrese.

Se 'ntrămă astădi Omul cu electricitatea,

Dispune după voieia'i d'a aburilor forță ;

Și toți le recunoscem foloselle immane.

Ci tot mai è progresul pe quât există anco

Și mai există Timpul.

Străbată-se uscatul de forțele de aburi

Mulțiască-se că pescii pe Mare pyroscaphe
 Din popol la alt popol, dela un Stat la altul,
 Din urbă l'altă urbă, și din comună l'alta
 Incingă-se pămîntul de căile ferrate;
 Locomotive, fabrici mulțiască-se 'n tot locul;
 Consumă-se cărbunii, și împre atmosphera
 De gazuri, quând Natura n'i dă 'n stare compactă;
 Să își imagine Omul la que grad ar' ajunge
 Progresul în doi seculi și quei que-au să viă,
 Cî fără Presciință sau fără prevedere
 Que-ar fi quând atmosphera d'o dată s'ar' apprindé
 In general incendiu, și cataclismu de flacări?
 Ar' arde și ar reducce Progresul în cenușă?
 Aquest fruct al Sciinței nu ar adduce mórtea
 Lă quâți au vrut să'l guste lipsiți de presciință
 Si ênsuși la aqueia que n'au gustat dintr'ênsul
 Posterității ênsuși din germine extinse
 'Nainte d'a se nasce?
 Sau fără a ne intinde în hypothesi assemeni,
 Prin alte catastrophe, invaziuni de barbari
 Ar' recadé iar Omul precum cađù Egyptul
 Si Grecia și Roma și n'ar remâné semne
 De marea 'naintare în quare s'află lumea,
 Quine-ar' scăpă attuncia din astă catastrophă
 Ar' spune cum pot spune căđuții și barbarii

De quâte-a percut Omul. Prin forme variate
 Tradiția-ar' începe a deveni iar mythuri,
 Divini, fabuloși secoli. — Si or credul or scepticu
 Or humă or deu Omul, din nuou ar' reincepe
 Tot în sudorea frunții să'și țiiă o viață
 De chinuri, de durere ; prin luptă, prin travaliu
 Din nuou ar' reincepe o calle lacrămösă
 D'o lungă grea labore și aspră și ingrată
 D'invențiuni tardie, quat sépte deci de secoli
 De luptă de turmente sudând, laborând unii
 Si tot culegând alții n'ar fi d'ajuns qua Omul
 Sa viiă iar în starea în quare ajunsesse
 Nainte de cădere.

X

Scriptura quam aquest fel ne desvelësce mythul
 Que străbatusse lumea; intr'ênsa astăm midlöe
 A deslegă ænigma.

Moys' crescut în Egypt mai conservă d'acolo
 Si datin' și doctrine, și tot mai intrevede
 Divinitatea 'n Fortă, și Eloimì ii dice.
 Că stirpe-abramiană reține iar credința
 Sciinței prohibite ; d'aquesta în Cenese
 Mai dă Divinității antice attribute
 Sau qualități păgane, o lasă că și alții

Tenace în vendictă, terribilă 'n menie
 Avară și gelosă în cauza Sciinței ;
 În fond ansă 'l repună Absurdul și Nedreptul :
 În Eloim transpare Divinitatea veră.
 Quocă ensuși prin Femeie prescrie rentregirea
 Regenerarea plină umanității ntregie.
 Ea are să strivescă, culpabilă perfida
 A Șerpelui rea țestă.

E cu method Scriptură : quocă attestând căderea
 Ne spune quâte-există și cum vorbesce lumea
 De Arborul Sciinței, și lassă o speranță
 De quâte au să fiă, prin contradiceri ensuși
 Des opere-adevărul.

Căderea este-o faptă, sășă o recunoșce ;
 Ci quare è cuvîntul ? de unde provenisse ?
 Scriptura ni'l transmite aşă cum se dîdesse
 D'adoratorii Forței, satrapi-antichității,
 Și pare quă s'adresă la mintea Omenirii
 Dicîndu'i « Au se pôte un șeu gelos și pater ? »
 Un șeu plin de vendictă în marea'i bunătate ?
 Un șeu plin de rancură în lunga lui clementă ?
 Și daqua vreți cuvîntul căderii deplorabili
 Vi'l spui cum vor să'l spuiă potenții, impostorii :
 « Creat cu simîri Omul, dotat cu judecăță,
 Distins prin rațiune cu 'naltă facultate »

Să studie, să observe și altor să communice,
 Ideea, cugetarea, acesta este Omul,
 Imagine divină.
 De altă parte iară, o lege de terrore
 Divinamente dată, nerevocabil pusă
 Să nu cum va să puiă în us aqueste daruri
 Să nu cum va să guste din Arborul Scientei
 Que-ătat se desvoltasse în lumea cunoscută
 Quăt paradis se disse! quoă va muri cu mórte
 In tot supertativul și el que-a commis fapta
 Să lui posteritate:

Prin astă contradicceri Scriptură ne deschide
 Un drum de judecăre și dă conchide singuri
 De este cu puțință un șeiu pervers cu miutea
 Gelos dă sa faptură, nedrept, cumplit, teribil,
 Neconsequent cu sine lipsit de rațiune
 Intr'un delir culpabil de ură de vendictă
 Să dea pe măna morții umanitatea întregă,
 Să martyrise filii dă tatălui păcate
 C'o ură nemăcată, să și facă un deliciu
 Din lungel suspine, și universal gemet?
 Aquei șeiu nu există și n'a putut să-existe;
 E șeiu făcăunii infamilor que vrură
 Să împile Omenirea, în numele credinței
 De deneșii inventată, facând divinitatea

Egală și complice cumplitelor lor crime

Scriptura îi denunță prin contradiceri înșuși
 Si tótă nefință, că deii Ficțiunii
 Dispără că Minciea quānd Adevăr-appare
 In Iehovă Ființă, și quānd mai din'ainte
 Prin luptă decisivă și fórte neleală
 D'o nōpte fórte lungă, învinse Omul Forță
 Que pe lungă tărie adăogiă și dolul
 Puindu'i mii de pedici, la cōpsa lui virilă

In alba dimineței terribila fantasmă
 Divinitatea-Forță, cu tótă-a ei tărie
 Manopere și curse eră jos returnată
 Iacob è cu genuchii pe peptul și gâtlegiul
 Lui Eloim quel tare, que grație ii quere.
 Nu grație, ci pumnă, te luptă d'apui Ome
 Desmostenit te luptă,
 Cu propriul tēu sânge respinge innonanță
 Nu crede imposturei Scriptura que'ți depringe
 Figurele Errorii, te face să vedi singur
 A ta regenerare în fructele Sciinței
 In Dumnedeu-Cuvîntul.

Cădut'ai prin errórea'ți, lipsit de presciință;
 Prin Dumnezeu-Cuvîntul te 'naltă la splendórea
 La starea'ți primitivă,
 Desparte din substanța divinității vère

Nedemnele-attribute que'i dette Impostura
 In legile-Harmoniei veđi legea Provedinței
 Principul bunătății, divinitatea 'ntrégă
 Sta ensuși in Dreptate, quând faptele'ți perverse
 Restórnă equilibru. Quând ești din calea dréptă
 Și predomină Reul, convinge-te quă Bunul
 Resare din excesul al Reului; și Darul
 S'adaoge-ori-unde Păcatul se 'mmulțesce
 Că lucea din tenebre, din Reu Binele esse.

MOARTEA
 FRATII

V

MOARTEA

SAU

F R A T I I

Unul dintre cele mai mari români,
Un planșă deosebită și din răzădă,
Dacă se întâlnește în România, să nu
Aurarea să moară și ferica să moară.

IV

MOARTEA

SAU

FRATII

Cădere-a fost și este, nu însă preurșită și înșelată! A
 Din planul Provedinței, ci din fatală-erróre. băsărită
 D'aquí în inuorântă, în lipsă cădut Omul, și-nicăieri
 Ajunse-a se susține că ferrele cu prada,

Că passeri cu ciupitul, sau laborând pămîntul,
 În chinuri și sudore, cu palmele, cu braçul,
 În lipsă d'instrumente, a se armă cu lemnul
 Și mai tardiu cu pétra spre a returnă pămîntul.

Dotat cu rațiune, își construì umbrarul,
 Castorul, Rôndurella și fură drept maestri
 Spre a'și clădi coliba, și alte animale
 Spre a'și cătă spelunce și a scobi pămîntul
 Să se alberge iarna.

Domò Cavallul, Boul, și le împinse jugul
 D'a tragge greutatea cu dênsul din preună
 La asprele lui sarcin'. — Domestici și passeri,
 Formò de vite turme, dispusse d'al lor lapte,
 De lână și de pelle, d'a lor progenitură.

Cu fera venì 'n luptă, și vingëtor adesea,
 Intréga'i despuiere și atestò valórea
 Si'l revestì că mantă, emblemă de victorie
 Tropheu al luptei selle.

Cu furie mai mare, cu urră mai cumplită
 Venì cu Omu 'n luptă, și vingëtor sau pradă
 Ajunse or despotul or sclavul miserabil
 Al fratelui său ênsuși, carnefix or victimă.

Urmând după Scriptură, luă-vommu înaintea qd. b.
 Drept archetyp de viață adamiana stare, D. după qd. b.
 A. înveze-a se relatează de la răsărit la apus.

Famillia întrégă que reprezentă 'n sine
 Viața primitivă; vomu spunne cu durere
 De quelle intemplate după cădere 'n dată
 Că nisce conseqünțe.

Perdù Adam Edenul, primara fericire
 Cădu Omul din culmea progreselor cîntate
 De toți prophetii lumii poporelor antice.
 Un cataclismu teribil, universal incendiu
 Se pare quă coprinse, distrusse moștenirea
 A verea omenirii; quă cherubimi de flacăr'
 Sta custodind intrarea, rompea fulgerante
 Rotă neîmpăcată. Nn mai era speranță
 Cu mâinele aternate cu palmele 'ncleștate
 Iși pléca Omul fruntea și jos la pămînt cată.
 Iar sventurata'i sócă în lacräm' stă in urmă'i
 Cu pérul în desplete în mareale său dolliu.

Expatriat è Omul, desmoștenit cu totul
 Din mareale său bine, din tótă-a lui avere;
 In faptele lui tóte è blestemat pămîntul;
 E roșu de arsură, triboli abia produce
 Si spini si palamidă; chin și sudori 'l așteptă
 Spre a'și susține viața, mai vine și insectul
 Să'i dispute să'i rôdă productele laborii. —
 Pe lûng'aquestea-o voce din sinul său se 'nalță
 Si'i spune implacabil quă nu è de quat humă

Și'n humă a să reentre.

Frumósa lui consórte, quea grațiósă Eva
 Ducilē fi urmēdă, suppusă servitōre;
 In lacrēm' și lamente, labori de tot ingrate
 Ișī perde ai ei carmeni, și grațiele tōte
 I se pălesce faça, i se deséca peptul
 Și buzele ii crapă. — Cu scobitor 'n mānă
 Drept instrument laborii, i se 'n aspresce lpalma,
 Quānd talpele, călcăiul i se 'ntărescu cà osu
 Cà-a vitelor copilă. — Durere o astéptă
 In viața'i lăcrămósă spre-a nasce și a cresce
 Spre dor, spre chin, labóre tot filii ai Durerii
 Que au să 'ngraşe Câmpii cu sânge, cu sudore
 In tótă nuditatea, expuși la ger, la vînturi
 Tunice pellicee le coperirō corpul
 Și vița, sicomorul le offerirō frunđe
 Spre-a și coperi midlocul.

II

In astă scăpătare și lipsă despre tōte
 Nascu lui Adam Eva pe 'nteiul filiu Cain
 Cu gemenea Azruna. — Cà cuibul unei passeri
 Se impletì un légén de flori, plăpânde frunđe.
 Acolo puși copii cà doi columbei tineri
 Furō ardicați spre ceruri de măinele peterne

Primițiele-Agapei.

Se mai născu și Abel și gemenea Helia.

Părinții se 'mnuiară cu inima cu dorul,

Cum fără des se 'ntempiă spre quel mai june frate

Și gestele lui tôte, mișcări, appucăture

Li se părea mai tineri, mai blânde gratiōse

Quât din fatalitate, și âncă din pruncie

Redeșteptă în Cain o tristă gelosie.

Quând se măriră frații, cădă 'n partea lui Cain

A cîmpului cultură, întru sudoreea feței

A și întreține viața ; iar Abel își alăsse

Viața pastorală a turmeler sporire.

In arșița căldurei sudând laboră unul,

Asprinduse palma, curbandu-i se corpul,

I se 'năspriă 'n preună și inima și cuget.

In urma turmei sală la umbră, la recore

Stă în veghiere altul cu inima în pace

Cu suffletu 'n repaos.

Statut de labori unul, că negura de năpteau

Se returnă la tindă ; își întristă părinții

Si tânără soție,

Blând, plin de bucurie cu oile, cu mneii

Veniă voiosul Abel rident că seninul

In brațele Heliei, ambilor săi genitori.

Famillia întrégă era în voie bună,

Quăci devenise Abel quel mai dilect al casei.

Pe lâng' aquestea iară intrasse 'n-alte rugei
 In quăte iși expande spre cer inima Omul
 Și datina d'a-adduce din fructe ș'animale
 Spre-a le 'nchină de sacre l'altar în holocaust.
 Oblațiuni, offrande.

Cu ritul din preună, cu observări de forme
 Nu mult și supravine si o credință-absurdă
 D'o temă, d'o speranță, și pîn' la degradarea
 Să uite alle rugei și să observe numai
 Quând focul se apprinde cum flacărele jocă ;
 Quând drept se suie fumul sau quând appucă 'n lături ;
 Quând bate vîntu 'n drépta sau daqua bate 'n stânga
 Quând passeri trecu sau svîlă d'o parte sau de alta,
 Quând victimă se lasă pășand l'altar voiósă
 Sau face vr'o mișcare or în apoi se ține ;
 Quând mĕnuntaie, óse coprind cutare semne
 Que 'nsémnă, or desastre or fericire mare ;
 Să mai accuse áncă pe quel quare offere
 D'a lui bună voință sau de vr'o coditură,
 De inimă de sufflet.

Adam precum se vede, că omul que innoră
 Și va și el să scie, și n'are cum să afle,
 Quăci n'are dela quine, observă și intrébă
 Objectele inerte ; ș'atât quelle 'ntemplate

Quât mai virtos pe sine ; din sinul solitudinii
 Se forță-a și da cuvântul de tot que adduce hasardul
 De jocul întemplierilor, a tot que è materie
 Și n'are voie liberă, nici Rația drept duce,
 Voind pré mult să scie în suprascire-ajunge
 Și 'n locu de veritate, s'affundă 'n superstitiō
 Que órbă de lumină, să'nvălue în umbre
 Ș'a nôstră nesciință, în tótă neputință
 D'a o 'nsemnă cu nume, se crede quă ajunge
 A'și deslegă problema daqua din gură 'i scapă
 Pomposul sacru nume, expressia Myster.
 Mai mult de quât tot omul Adam cătă s'jungă
 Prin via, primitiva'i imaginațiune
 În regia fantasmelor, ș'a 'și face o systemă
 În practicarea ritului și explicarea semnelor
 Și-initiați de dênsul și Abel că și Cain
 Cu multă pietate în quelle rituate
 În séră dimineață își adducea ofrandă
 L'altar în sacrificiu. — Unul venia cu fructe
 Producte alle terrei și alle laborii sale,
 Cu primogeniți altul din 'mnei turmei sale.
 Să fia intemplare, să fia voie eusuși
 De sus a Provedinței precum Scriptura-affirmă
 D'a preferi p'un frate aşa din chiar senin
 Mai mult de quât pe altul ? Quă fumul dela Abel

Făcea colónă dréptă suindu-se spre ceruri,
 Pe quând quel dela Cain se disipiă în laturi
 Că fum desagreabil la nărriile divine.

Semnu rēu ! pre cum se vede, strigarō assitanții
 Semnu rēu, credū în sine și Cain svînturatul.
 Se negură la façă credēndu-se 'n urgie
 In quelle pré finalte și el și alle selle.

Tentația fu mare, și o simtì ca omnl
 Cui nu i dă pas labórea fatica și durerea,
 Că tot disgratiatul. — Mai audì și o voce
 Que resună severă. « De que astă 'ntristare,
 « Si negură pe frunte'ți ? D'adduci întru dreptate
 « Intru dreptate-assemeni împarte sau desparte
 « Quăci alt-fel se comite în pe deplin păcatul.
 « Aquesta te allungă, și tu pune'ți puterea
 « A'l domină 'nvingēndu'l. »

D'a priceput'o Cain, noi nu putem pricepe
 De è vr'o rațiune qu'apucă fumu 'n laturi,
 Sau vre o cuviintă l'a ritualui plinire
 Quă se împarte ofranda la drépta sau la stânga ;
 Ci scim quă Rescredința addusse relle multe.
 Aquesta n'a fost vocea divinei Rațiuni,
 Ci vană aiurare, tentațio supremă
 La inima dolente în omul que se vede
 Desmoștenit de tóte.

Se negură la față disgrătiatul Cain ;
 I se negriră ochii și 'ntunecat ia câmpii.
 În inimă 'ncuibată Invidia 'l coprinde
 'L agită și 'l turmentă ; astămpăr nu'i dă urra
 Necutejdend s'abhorre pe fratele său Abel,
 Se blestemă pe sine, doresce starea Vitei,
 Doresce nefință, și va să mără 'n dată.
 La cugetarea Morții ii vin părinți 'n minte
 Ș'un dor nespus 'l appucă de tristele lor dile
 De filii, de soție și de suror și frate.
 Cu repentirea'i-vine dorință să'i mai vadă,
 'I è frică și rușine 'naintea lor s'appară,
 'I è frică d'al său sine.

Trist, palid, plin de spaimă, statut d'atâtea chinuri
 De dor, de repentire, își rătăcesce pașii
 Și intră în dumbravă să și caute repaos.
 Aqui rupt de fatică, batăt de remușcare,
 S'aședă să resuffle, și cugete 'n ammestecu
 Il turbură cu mintea, cu corpul il frămîntă.

Aqui în murgul serei, în midlocul tăcerii
 Nu mai avea 'nainte de quat o viață-amară
 Și grea que-avea să tragă prin căile spinose,
 Și nici o consolare, și nici o bucurie
 I se părea puă este objectul unei ure
 Ori-unde s'ar întorce.

Din cuget în alt cuget eră în neastempér
 Și orele de nöptea trecea fără să pótă
 A'ști mai inchide ochii sau vr'un repaos s'affle
 Spre dio în turmente somnu greu pe dënsul cade
 Și visuri vin grămadă să'i prelungească chinul ;
 I se părea quă vede, quă 'n umilită'i stare
 'L amenință sclavia. Simțià famea și setea
 Angaria, labórea, amarurile, jugul
 Posterității salte intr'ensul resumate,
 Le resimțià iu corpu'i, pe peptu'i grămadite.

Gemea de greutate, mugia, nu că un taur
 Mugia, că om că tată que simte cu simtirea
 A mii de individe și scumpe și dilekte.

P'attunci eră și dio și Abel își mișcasse
 Către păsciune turma și o 'ndreptasse 'n partea
 Dumbravei unde Cain își petrecusse nöptea,
 S'appropie, il vede. — Dormia și gema anco
 Se miră se attristă veđendu'l aşa singur
 Voiesce să 'l ia 'n braçe, ci ii respectă somnul ;
 Stă 'n locu și nu cutéďă să 'l misce, să 'l deștepte.
 'L aude și'l observă cum gema și s'agită
 Și quă e 'n prada vr'unui horribil vis tenace
 Pătruns de tinerețe, d'ardórea lui fraternă
 Se plécă și eu 'ncetul il mișcă și ! chiamă :
 « Te scólă, frățioare, te scólă pré dilekte. »

Că înpușnă, speriat Cain resare și se scăla
 Feroce, spaimătabil că unul que e 'n luptă
 C'un inemicu de mōrte ; i se sbîrlisse pĕrul
 I se 'ncruntasse fruntea, cu ochii plini de flacări
 Si cu furórea 'n față : Que ! fii mei sclavi voe ?
 « In servitute fii, a mea posteritate ?
 « Mai bine jos despoții ! De jos din rădăcină
 « Să mōră Tyrannia ! » recnese, se răpede
 Ia furios măciuca, și capul drept în doă
 Lui Abel îl despica.

Că fulgerul jos cade bland innocentul frate
 Si'n ultima'i cătare restrălucă clementă
 Amorul și iertarea că cu un surris pe buze'i
 Fiori îl petrecură și i coperiră ochii.
 Se stinse. Si pămăntul săltă coprins d'horroră
 De sângelile que curge și horibil îl întină
 Cade și Cain țipă, și răpede în brațe
 Victima que făcuse ; și vede svânturatul
 Quă nu era phantasmă, nu inemic de năpte
 Ci fratele seu ensuși uccis de a sa mână.
 Îl chiamă, îl sărută, îl mișcă, iar îl chiamă,
 Cutremur îl appucă, și crede quă 'l appucă
 Pe din apoi o mână, și quă aude o voce.
 Era divina voce cui dicem Consciință :
 « Si unde este Abel ? și unde-e-al teu frate ?

Que are să respună? — Nu sciu! (quăci n'are anca
Intrégă cunoșință d'a faptei imprimire)

« Nu sciu! . . . n'am fost custode! » (¹)

Și quând iși veni 'n sine; quând iși addusse-amin e
De quelle de cu séra, de cugete sinistre
Que nu'l lăssă să dörmă; de visele horribili
Și de suprema luptă sa'și appere copii,
Posteritatea 'ntrégă de ferre, de sclavie,
Attunci disperat strigă: « Uccidetor de frate
« O miserabil Cain! Iertare quât de mare
« Quât Dumnezeu de mare păcatul meu o 'ntrece
« Si nu mai e speranță. — Deschisu-s'a pământul
« Si buzele lui sângă vîrsat de a mea mâna
Al fratelui meu sângă, a sugt; și în rîrunchi'i
'La appucat cutremur. Să fugă . . . « Si pînă astădi
Așa fugă fraticidii, așa fugă criminalii.

III

Și frica, remușcarea 'l imping că o tempestă
Que impinge peste valuri un vas lipsit de cîrmă
Ş'al quornia pilotul e și nebun de spaimă,
Nu scie unde fugă, quând răpedit la drépta
Quând sbucinat la stânga. Îi pare quă pământul
Îi fugă sub picioare. Stătut cu corp, cu mintea

Jos cade, și i detună și creeri că locul,
 Că mort aici ramane și stă 'n nesimțire ;
 Durerea îl deșteptă . . . și quând ii vine 'n minte
 A fratelui figură, fatală lovitură
 Resună într'al lui sufflet; că pe cărbuni se simte
 Si sare plin d'ardoreea să'l mai revadă-o dată ;
 Alergă și ajunge la locul de păcate,
 Si cade peste corpul abandonat de sufflet.
 La peptul săn il stringe, și tipă se lamentă
 Curgu lacrim' de durere, ferbinți și ardu vederea
 Sirróie cadu, se 'nchiagă cu innocentul sânge
 E desecat cu dorul que 'l sparge și 'l sfîșie
 Sughițele 'l innéca, își perde resusflarea,
 Cu mâini, cu capul cade pe peptul adorabil
 Mai micului său frate.

In mare neastempér de multa întârdiere
 Adam, Eva, Helia, Azruna după densusii,
 Cătă pe Cain și Abel, și 'n astă prosternare
 Ii afflă . . . O spectacol ! Părintii, copii, soție,
 Vă lamentați și plângeti, vă smulgeți în cap părul
 Tipăti, quo éttă Mórtea în pragul tindei vostre
 Horribil grință dinții.

Disgrațiat Adame, al patrilor Părinte !
 Mult lăcrămosă Evo, a mamelor strămater !
 Pe quine-aveți d'a plângere ? pe justul que trepasă

Sau pe uccidētorul maihide de quāt crimā
 Horribil de cutremur, de spaimă repentiri ?
 Quōci unul că și altul sunt scumpii vostri filii.

Că tata Te 'ntrebu, Dómne, al totului părinte,
 De quine simți durerea mai mult și pietatea
 De fiul que bland cade uccis de al său frate,
 Sau de disgratiatul uccidētor freneticu ?
 Intreci sau te 'ntrecu, Dómne, părinții în durere ?
 Mai bine deci de filii la ori-quare părinte
 Ucciși de mâna Morții (de s'ar puté vr'o dată
 o ast-fel de urare) de quāt un singur fiu
 Uccidētor de frate !

Dă, Dómne-acolo lacrym' și grația Ta tótă
 Impacă (de se pote) disgratiatul sufflet
 Daunat de sine ênsuși turmentelor eterne !
 Aibi pietate, Dómne ! miserere lui Cain !
 Clementă, rentregire la sventurata ginte,
 A lui posteritate ! Rescumpere-se 'n seculi
 Prin chinuri que'i astéptă, prin gemet prin labóre
 Prin cuget și travaliu ! Multiască-se iertarea
 Ori unde è păcatul mai mult, mai deplorabil.

Fiorător spectacol. Tabellul se presentă
 Horribil, plin de sânge. E amplu și se 'ntinde
 Quāt Omenirea 'ntrégă trecută și presente
 Si 'n secoli se destinse ca doă mari figure

Que ne'ncetat arată que-a fost și este Omul :
 Quând Féra quând Victimă : sus unul în picioare
 Si tremurând și livid è Cain fraticidul,
 Jos palid justul Abel scăldat într'al său sânge
 Lăsând orphani copii, se vede pînă astăzi
 Din secol în alt secol, din ginte l'alta ginte,
 Trecînd din dogmă 'n alta, din lege 'n alta lege.

Vedeți după cădere quânt este de horibil
 Lugubru tot aspectul. Figure doă 'n sine
 Resună Omenirea, și o desparte 'n doă
 În Caini și în Abeli. Scriptura ne-o descrie
 Si o personifică în doi frați que eșiră
 Din sinul tot aquella și din aqueeași cōpsă.
 Si Cain se însémna pe frunte'i că cu-o stemă,
 Să nu'l omnore nimeni; și Cain nu mai mōre
 Că ensuși Despotismul que 'n secoli se succede
 Schimbând formele' tōte, luând totă figura
 S'ă libertății ensuși. Si de se mai nascu Abeli,
 Vin tot spre-a fi victime, tentația Invidiei.
 « Dă frate și uccide, desmiardă-te 'n sudorea'mi
 « Te 'mbată d'al meu sânge ! » Aqueasta è strigarea
 Si tipetul quel mare de sépte deci de secoli,
 Juni, vergini dați la fere, dați și mai rēu orgiei,
 Mii, mii de hecatombe idolului de Marte,
 Damnării de-inquisiții și auto-da-fede,

In holocaustu corpuri, și sufflete asvirlite
 La flacărele Ghenei ! Maciucă. Lance, Gladiu,
 Rugu, Furci, și Róta, Cruce — Salpetră și Puciósă
 Plumb, Ferru, Bronz, Accióie — Jug, Carcere și bende
 Cepi, Férré și Verige, Selavie, Servagiu, Glebă,
 Imposite, usură . . . .

IV

Dispare de durere, de frenesie Cain
 Numai putea să védă îndolorați părinții
 Horribilul spectacol, cu-atâta mai lugubru
 Cu quat quelle umane acum de prima óră
 Și pe neașteptate se 'nspiméntară horrend
 D'atata catastrophă.

Oi Abel stă cu faça și palidă și rece
 Că quel quare aștăptă spre cer și mut imploră
 O grația din urmă. Lamentele 'ncetară
 Părinții și soția cu quat cătă la dênsul
 Și 'l mai sorbiă cu ochii, și 'l mai luă în braçe
 Și 'l sărută pe frunte cu-atat simția neveiea
 Sau marea veritate d'eternă despărțire
 N'o cunoscusse âncă, și acum le-o spunea suffletul
 Convins d'a sa durere. Avea supreme drepturi
 Disgrațiatul Abel, și aquestea-imperióse
 Se înpun că datorie l'ai săi que il contemplă.

A fost mai naturală din toate datoriele
 L'assemenea mari perperi, l'assemenea durere,
 La o transfigurare atât de spaimântabilă
 Să facă să dispare tot que era horribil;
 Nu mai putea să vadă aquel scump sacru sânge
 Negrându-se 'n tacere cu quat se 'nchiegă rece
 Să i maculă tot corpul și aurea lui comă
 Lipindu-i în desordin pe frunte și pe temple
 Săvîțele lugubre, și'l desformă atata.
 Spălară, curătără, cu lacrymă inundără
 Aquelle scumpe membre; îi sărutără fruntea
 Să măinele și ochii, să vrea qua să'l adorne
 Magneficu să'l prepare spre-a mai facce un pas
 Qua să appară candid în fața Creatorului.
 'I acoperiră corpul cu flori, tinere plante,
 Să fruntea îi incinseră cu lauri și amaranthe
 Îi pusseră că arripe da lungu 'n ambe părțiile
 Stâlpări de palmifer, cântând toți alleluia.
 Si totă solitutea que stă atât d'attenta
 Resună în lamente din valle pînă 'n valle
 Că augeli Durerii: amin și alleluia!
 Eterna lui memorie! mai disseră Părinții,
 Că-a noastre lungi suspine! și frunzele din selbe
 Iufiorat respunseră: că-a noastre lungi suspine!
 Se uita 'n toate părțiile, la cer cătă părinții,

Si par' quă quer o grătie, yr'o naltă provedere
 Spre a veghiă cu Martyrul intr'o viață nuoa
 Unde n'avea nici sócă, nici mater să'l adóre
 Nici pater să'l conducă.

Cu toți laetemente își addressarō vocea
 Ne-avênd cui să se róge, și Eva în durere
 Aquest-fel se exprimă.

« O aer que verși viața spre-a resusflă 'n suspine »
 Nu mai resusflă Abel! . . . 'L abandonăți, ethere! —
 'L ai curățit o Apă! Albitu-'l-ai că lâna
 Si c'al Albanei nectar; stropitu-'l-ai în unde
 Ca lacrymele melle que m'ardu . . . și lui căldura
 Nu pot să'i mai adducă. — O santefocu, divine
 'L așteptă-a talle flacăr' că 'mnelul 'n holocaustu
 Îmi queri ast sacrificiul în arderea de tot;
 Ci ardu și frigu cărbuni și dorul è pré mare
 Si nu'mi lași pînă 'n urmă nici dulcea lui imagine
 Sa nu'mi mai vadă mintea de quat cenușă stinsă
 De ar'simți oîta quând i se arde 'mnellul,
 Si d'ar avé putere, nu 'l ar lăsă să'l ardă.
 Nu 'l pot prădă la flacăr' . . . O mater, sacră Terra!
 Ia'l tu 'n brațele talle, să'i ții tu locul meu
 Deschide'ți al teu pântece și pôrtă'l tinerellă
 Precum 'l am purtat énsumi, pînă să 'l nasci d'a doa
 Spre o viață mystică și fără chin durere.

In sinul teu, o mater, depuiu pe al meu filiu ! »

Adam își sterge ochii, se scădă în picioare
 Cu gravida idee que'i destepătasse Eva,
 Să ia genuchii fiului, și mai sărută-o dată,
 Ii stringe cu vigore, și stinsul corp facovie
 Si il mladie-atată, quat pumnii și genuchii
 'I adduce pîn'la gură, qua filiul să'i semene
 Cu pruncul quând se află în pantece materne
 L' aquest aspect patheticu cu toți se consolară,
 Si toți pusseră ochii la stânca colosală
 Pe quare blandul Abel își adducea ofrandele
 In séră, dimineață la cer în sacrificiu,
 Si unde era grotta, cui, prunci ancă copii
 Ei singuri și discesseră în jocuri innocente :
Aidem in sinul Terrei, dicend stancei, Dolman

Luară cu toți corpul, prin norii de profume
 S'acolo 'l mormentoră dolenți și plini de lacrym'
 Iar angeli Blandeței drept preoți intonără
 Cantarea despărțirii să sărutării ultim',
 Si hymnul Nemuririi.

In grottă lîngă Abel și pusseră drept steme
 Si vîrgă pastorală, și gladiul de cremene
 Prin quare 'njunghiă 'mneii l'altar în sacrificiu,
 Velocile sagete de silex, adamante
 Si totă armatura que-avea că un păstor.

Aquea stâncă și grottă că monument remasse
Că punct de demarcație hotar între doi secoli
Intre edenianul, sau dissul evu de aur,
Si între durul aspru evu de sudori, labore.
D'aqui se începură și antiul evu de cremene
Si epoha faimósă, epocha a Dolmanilor.

NOTA LA PAGINA 154

Un assemenea cas s'a întemplat în România în dillele noastre.

Inainte de 1848 visitând ocnile, și pe quei arăstați acolo pentru crime și delicte, cercetând causele pentru quare era detinuți și studiând phisyonomiele și caracterele lor, îmi attrasse mult atenția un judec que mai mult sufferia de durerea sufletului de quât de incatenarea și privațiunile corpului.

Vrînd a mă informă de sortă sau de causa que il precipitasse a' spetrecce viață în ocnă, aflau qu'o 'și ar fi uccis juna sa socie după trei luni dela a lui căsătorie în prima lună de miere.

Vrniu a me informă dela dênsul ênsuși despre aqueastă nequalificabilă împregiuarre, și a'i studiat în sirul narățiunii tóte expressiunile.

— M'am însurat, fmi disse, luându'mi femea din dragoste; trăiam nedespărțită; mi se părea qu'o perdu din ochi la ori-que mișcare, o urmam la tot pasul; și ea mă urmă tot assemenea. Amêndoi eșiam la munca câmpului, amêndoi lucram împreună, amêndoi ne odihniam la umbră; amêndoi ne întorceam a casă.

Intr'o zi după o assemenea viață de trei luni, eșiröm că tot d'auna la munca câmpului; după o sapă bună que amêndoi detteröm porumbului, ne trasseröm la umbra copaciului unde ne făceam tot d'auna prânzul.

După que ospătaröm și băuröm împreună, după mai multe glume și întrebări obicinuite despre que ammu facce unul fără altul, mă apucă un somnu greu, simțiu, quât-va o greutate pe pept pînd me fură somnul în gînduri triste despre o întemplare de 'mi aşu perde nevasta.

Nu sciu quăt am dormit; ci visaiu quă unde stam în preună cu nevasta. Ētă un lup quă vine assupra ei să o rupă; me luptam cu dēnsul disperat, ȳipam, mugiam, que mai sciu eu, mě balăbēniam pōte în vis; și pōte quă nevasta vrēnd să mě deștepe, mě mișcă, mě sguduia să mě scóle și mie mi se părea quă m'appucă lupul, quă mě luptam cu dēnsul.

Deșteptat în spaimă, cu ochii întunecați de zēpăcială și de furōre, pusseiu mâna pe secure; și credēnd quă dau în lupu, plesniu în capu cu tōtă puterea și tăria pe biata mea femei que murì pe locu scotēnd, vai de mine! un ȳipēt, que și acum îmi resună în sufflet.

Nu mai sciu que-au făcut și que-au mai dis părînții și socii mei. Femeea mea a murit de securea que 'i am dat eu; cum? que fel? n'am nisi un martur; eu singur nu pot mărturì cum a căđut pēcatul pe mine. Săracul Cain! Domnule, Il blestemă lumea, 'l am blestemat și eu, și m'a ajuns pēcatul.

Pentru pedépsa mea, m'au osândit aquă la ocnă; or fi vr'o trei anni de quând mě chinuescu; ânsă que este ocnă asta, que sunt chinurile, și ferrele astea pe lûngă ocnă, sau mai bine iadul que este în suffletul meu? . . . . »

Nupot spune impressiunea que'mi a făcut aquest interesant disgrățiat. Dreptatea umană la condamnat la ocnă pe viață; Que va facce Dreptatea divină cu suffletul lui?

Pretutindeni și în tot d'auna am admirat Cartea Cărților sau Cartea lumei que in adever se numesce Biblie sau Carte. Tot d'auna ânsă m'a revoltat principul cu quare începe și din quarc fatalmente consecuințele au cătat să ésa și mai relle.

Errórea de a începe dela un singur centru de procreație a generelui uman, adică dela un singur omu sau Adam, adduce fatalmente quă primele nunte se comitu prin incestu între frate și suror gemeni; și prima móre que appare între ómeni să se împlinescă prin fraticidu.

După moravurile și deprinderile ómenilor de patru mii de

anni, etă doă mari immoralități prin quare debută Biblia sau Sânta historie que dăm în mâinele copiilor noștri âncă din pruncia lor.

Mi se spunea quând eram copil quă Dumeșteu è bun, misericordios și a tot potent; și quând audiuția antea dată quă frațele mai mare Cain a uccis pe quel mai micu frate Abel, m'am înfiorat la numele de frate și îmi diceam în sine'mi: « bine quă n'äm avut nici un frate! »

Nunta iar între frați și surori mă revoltă cu totul, și mai târziu îmi era rușine quă noi omenii ne tragem din assemenea ammestecu de sânge.

Mai târziu îmi diceam; cum Dumneșteu quând este a tot potent și a tot bun, n'a putut să facă mai bine, qua să nu se înțempe aqueste doă mari păcate?

Mai înquoaci ansă și fără târziu quând am început a traducece a studiă și a commentă Biblia, aici cercetă originea sau sorgintea de unde a existat, sau mai bine educația que a avut autorul ei sau al Pentateucului, Moyse, m'am convins quă nu Dumneșteu a făcut aşă, ci omenii interesați i au aruncat assupra nisice assemene attribute sau fapte.

Partea sacerdotală a Egyptului, că și airea, vrând ași da o origine divină, a se constitui într'o castă sacră și a se distinge din quelle lalte caste profane și-au inventat un Seth, drept strabuni qua noi șești lății omeni să n'avem de străbun de quăt un fraticid că Cain.

In nesciință despre procreația Omului nici ensuși despre toțe părțile pământului, adoptând principul despre un singur prim om Adam, despre doi filii ai lui, Cain și Abel, și primul fraticid, a fost natural qua sacerdotala castă să și invente un alt străbun că Seth, și să ne lasse noă pe Cain.

Moyse n'a putut scăpă de influența primei educaționi făcute de hierophanții Egyptului. Cu toțe aquestea, quând omul scăpă din această fatală influență, quând esse din regiunea errorii

que ajunge că o atmosferă vitală pentru omul pervertit, și cade că într-o cursă attras de éscă rațiunii în mijlocul adevărului, attunci îl vezi quă își uită de unitatea lui Adam și facce pe Cain, în fuga lui, să dea peste alți ómeni cu quari fondă cetatea Enochia que n'au avut nici de cum de tată sau străbun pe unicul Adam.

Vedi Cartea Genesii Cap. IV, Vers. 16 și 17. « . . . Esî darō Cain dela faça lui Dumneșeu și locuì în țerra Naid spre resăritul Edenului.

« Si cunoscù Cain pe femea sa, quare, concepând nascù pe Enoch, și se pusse a edefică cetate și supranumì cetatea (Enochia) după numele fiului său Enochu. »

De ar' fi început Moyse dela rațiunea sa iar nu dela tradițiunile sacerdotali; de ar' fi început dela mai mulți genitori, ai generelui uman, primele nunte s'ar fi urmat că mai târziu prin alliance de famillie, prin încurserire, iar nu prin incest și primele morți ar fi venit prin morburi, accidente naturali, sau și prin uccideri între adversarii sau rivali, iar nu prin fraticid.

Cain al lui Moyse è mai disgratiat și mai deplorabil de quât junele despre quare vorbiiu.

Cain și Abel nu este o inventiune a lui Moyse, sau vre un adevăr descoperit prin Apocalypse, ci un mythu cu mult mai anticu de quât dênsul.

Sciința în dia de astădi ajunse a lumină și pe quei mai credincioși și virtuoși Archiepiscopi ai Christianismului.

Daqua mytul lui Adam este o hypothese și daqua hypotesea de mai multe centre de procreațiune sau de graduală venire a Omului din alte animale anterioare și mai puçin perfecte s'a luat în cercetare de sciința modernă, un prelat al Englitterei quând a fost întrebăt daqua cu aqueastă hypothese nu se restornă Scriptura, respunse :

« Mai bine așu dorì că omu să fiu un orangutan perfectionat pînă în gradul unde se afflă umanitatea astăzi, de quat un Adam decăđut, degradat, pervertit din reu în mai reu. Legea progresului mă face a crede în mai mulți Adami, din diverse epoche patriarchali a mai multor nuante sau varietăți. »

